

İDARİ YARGILAMA USULÜNDE DAVADAN FERAGAT

(Waive From Legal Action according to the Administrative
Trial Procedure)

Ar. Gör. Gözde ÜLKER*

ÖZET

Feragat, davacının talep sonucundaki hakkından vazgeçmesi anlamında olan ve davayı sona erdiren bir taraf usul işlemidir. Feragat kurumu, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun, 307-312 maddeleri arasında düzenlenmiştir. İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesi, idari yargılama usulünde feragat konusunda HMK hükümlerine atıf yapmıştır. Ancak, her iki alanın kendine has özelliklerinin bulunması nedeniyle feragat kurumunun idari yargılama usulünde uygulanmasının, bilhassa iptal davaları bakımından farklılık teşkil etmesi gerekmektedir.

Bu çalışmamızın amacı, medeni yargılama usulü ve idari yargılama usulü arasındaki temel farklılıkları zikrettikten sonra, feragat kurumunu, bu kurumun idari yargılama usulünde yargı kararlarından verilen örneklerin desteğiyle uygulandığını ve feragat kurumunun uygulanmasındaki eksiklikleri açıklamaktır. Bu çerçevede de, feragat kurumu, idari yargılama hukukunda iki dava türü olan iptal davası ve tam yargı davası açısından ayrı ayrı değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: Feragat, Feragatin Hüküm ve Sonuçları, İdari Yargılama Hukukunda Feragat, İptal Davasından Feragat, Tam Yargı Davasından Feragat

Abstract

Renunciation is a procedural action in which the case is over after a litigant renounces his/her right at own request by petition. Renunciation is embodied in articles 307-312 of the law no 6100 Civil Procedure Code. Article 31 of Administrative Procedure Code refers to Civil Procedure Code on subject of renunciation. However, because of idiosyncrasy in civil procedure and administrative procedure, the implementation of renunciation in administrative trial procedure gives rise to several issues, especially in terms of nullity suit.

The aim of this study is to explain renunciation, its implementation in the administrative procedure law with the help of some examples from judicial decisions

* Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Anabilim Dalı.

and deficiencies in its implementation, after the mention of the main differences between administrative procedure law and civil procedure law. In this context, the renunciation is evaluated separately in terms of two cases in administrative jurisdiction; nullity suits and full remedy action.

Keywords: Renunciation, Provision and Results of Renunciation, Renunciation in Administrative Procedure Law, Renunciation from Nullity Suit, Renunciation from Full Remedy Law.

GİRİŞ

Davacının talep sonucundaki hakkından vazgeçmesi anlamına gelen ve davayı sona erdiren bir taraf usul işlemi olan davadan feragat, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 307-312 maddeleri arasında düzenlenmiştir. 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. maddesi, "Bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; hakim davaya bakmaktan memnuiyeti ve reddi, ehliyet, üçüncü şahısların davaya katılması, davanın ihbarı, tarafların vekilleri, feragat ve kabul, teminat, mukabil dava, bilirkişi, keşif, delillerin tespiti, yargılama giderleri, adli yardım hallerinde ve duruşma sırasında tarafların mahkemenin sükûnunu ve inzibatını bozacak hareketlerine karşı yapılacak işlemler ile elektronik işlemlerde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır. (Ek cümle: 5/4/1990 - 3622/11 md.; Değişik:10/6/1994-4001/14 md.) Ancak, davanın ihbarı ve bilirkişi seçimi Danıştay, mahkeme veya hakim tarafından re'sen yapılır" düzenlemesiyle, feragat kurumunun uygulanması hususunda Hukuk Muhakemeleri Kanunu¹'na atıf yapmıştır. Medeni yargılama usulünde özel hukuk ilişkilerine uygulanan bu kurumun, idari yargılama usulünde idare ile bireyler arasındaki uyumsuzluklara aynen uygulanması birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu çalışmamızda, idari yargılama usulünün özellikleri dikkate alınarak, idari yargıda feragat kurumunun aynen uygulanması halinde ortaya çıkan sorunlar ve uygulamanın ne ölçüde olması gerektiği incelenmiştir.

I. İdari Yargılama Usulünde Davadan Feragat

Hukuk düzeni tarafından korunan bir hakkı ihlal edilen kimsenin yargı organlarına başvurması, yargılama sırasında bu korumadan vazgeçip uyumsuzluğu sona erdirmesine engel değildir.² Anayasa'nın 36. maddesinde hüküm altına alınan hak arama hürriyeti, davacının davadan feragat etme hakkını da koruma altına almak-

¹ 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 4/2/2011 tarih ve 27836 sayılı Resmi Gazete ile yayınlanmış olup, 1/10/2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu md.450'de ifade edildiği üzere, 18/6/1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nu ek ve değişiklikleri ile birlikte yürürlükten kaldırmıştır.

² Göktepeoğlu E., İdari Yargıda Davadan Feragat ve Davayı Kabul, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2010, E. <http://www.izmirbim.adalet.gov.tr/makaleler/mesleki/TEZ%20ERCAN%20GOKTEPEOGLU.pdf>, E.T.08/07/2015, s.1.

tadır. Çünkü, medeni yargılama usulünde istisnalar³ saklı kalmak kaydıyla, tarafların dava konusu üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilme hakkı bulunmaktadır. Taraflar, uyuşmazlık konusu hakkını yargı önüne getirmekte serbest oldukları gibi, yargılama sırasında ve yargılamanın sona erdirilmesinde de taraf iradelerine öncelik verilmekte, taraflar hakim kararı olmadan da yargılamayı sona erdirebilmektedirler.⁴ Feragat de, yargılamayı sona erdiren bir kurum olup, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda (HMK) düzenlenmiştir. İdari Yargılama Usulü Kanunu (İYUK) md.31 'Bu kanunda hüküm bulunmayan hususlarda, ..., feragat ve kabul,...Hukuk Muhakemeleri Kanunu uygulanır' düzenlemesiyle, özel hukuk uyuşmazlıklarına uygulanan HMK hükümlerine atıf yapmıştır. Aynı şekilde, 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu md.56'da da feragat konusunda HMK hükümlerine atıf yapılmıştır. İki kanunun farklı yargı kollarında uygulanması nedeniyle, feragatin idari yargıda aynen uygulanması idari yargılama usulünün temel özelliklerini zedeleyen sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.⁵ Bu bakımdan öncelikle medeni yargılama usulü ile idari yargılama usulü arasındaki amaç ve ilkelerin farkını ortaya koymak faydalı olacaktır.

Medeni yargılama usulündeki en belirgin özellik olan tasarruf ilkesi HMK md. 24⁶'te düzenlenmiştir. Bu ilke, hukuki uyuşmazlık karşısında mahkemelerin kendiliğinden harekete geçemeyeceği, uyuşmazlık konusu hakkın kendisine ait olduğunu iddia eden kişinin, o uyuşmazlığı mahkeme önüne taşımaması ve yargılamanın devamı sırasında da taraf iradelerinin öncelik taşıdığını ifade eder.⁷ Bunun karşısında,

³ Özellikle aile ve şahsın hukukuna ilişkin konular, tasarruf ilkesinin istisnalarıdır. Örneğin, boşanma davalarında ya da çocuğun velayetine ilişkin davalarda hakim tarafların iradeleriyle bağlı olmayıp, geniş takdir yetkisini kullanmaktadır.

⁴ Pekcanitez H./Atalay O./ Özkes M., Medeni Usul Hukuku, 14. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2013, s.357; Karslı A., Medeni Muhakeme Hukuku, 6100 sayılı HMK Hükümlerine Göre Yargıtay Kararları İşlenmiş ve Gözden Geçirilmiş 3.baskı, Alternatif Yayıncılık, İstanbul 2012, s.296, Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. Baskı, Beta, İstanbul 2009, s.183.

⁵ Günday M., Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Hükümlerinin İdari Yargıda Uygulanma Alanı, İdari Yargının Yeniden Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No:63, Ankara 2003,79-86.; Erkut C., İdari Yargının Yeniden Yapılandırılmasında Yargılama Hukuku Kurallarının Etkinleştirilmesi Sorunu, İdari Yargının Yeniden Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No:63, Ankara 2003, 87-103; Odyakmaz Z., İdari Yargı İle İlgili Öneriler, idari Yargının Yeniden Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No:63, 2003 Ankara, 141-151; Yasin M., İdari Yargılama Usulünde Davadan Feragat ve Davayı Kabul, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C.8, S.3-4, 2004.

⁶ HMK md.24 "(1) Hâkim, iki taraftan birinin talebi olmaksızın, kendiliğinden bir davayı inceleyemez ve karara bağlayamaz. (2) Kanunda açıkça belirtilmedikçe, hiç kimse kendi lehine olan davayı açmaya veya hakkını talep etmeye zorlanamaz. (3) Tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebilecekleri dava konusu hakkında, dava açıldıktan sonra da tasarruf yetkisi devam eder."

⁷ Meriç, N., Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi (Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümleri Çerçevesinde), Yetkin Yayınları, Ankara 2011, s.53.

resen harekete geçme ilkesi vardır ki, hakimin kendiliğinden harekete geçebilmesini ifade eder. Kamu yararın gerektirdiği, özellikle aile hukuku alanında bu ilkeye ilişkin birçok örnek bulunmaktadır.⁸ Tasarruf ilkesinin tamamlayıcı uzantısı taraflarca getirilme ilkesi HMK'nın 25. maddesinde düzenlenmiş olup, istisnai haller⁹ bulunmakla birlikte, hakimin, tarafların söylemediği şeyi ve vakıaları kendiliğinden dikkate almamasını ve bunları hatırlatabilecek davranışlarda bulunmamasını ifade eder. Bu ilkenin karşısında ise, vakıaların ve delillerin toplanmasında mahkemenin aktif olması anlamını taşıyan re'sen araştırma ilkesi yer almaktadır. Bu ilke, idari yargı, ceza yargısı, seçim ve hesap yargısı, anayasa yargısı ile medeni yargıda kamu düzenine ilişkin davalarla çekişmesiz yargı işlerinde uygulanmaktadır.¹⁰

Medeni yargıda mahkemenin, tarafların iddia ve savunmalarıyla bağlı olmasının nedeni, özel hakların en iyi tarafların kendileri tarafından korunabilecek olmasıdır. Bu sebeple de, istisnai haller saklı kalmak kaydıyla, uyumsuzluğun çözümüne, hakim aktif olarak katılmamaktadır.¹¹ Ancak, tasarruf ilkesi hakim olsa da, medeni yargılama usulünde de feragat edilemeyen davalar bulunmaktadır. HMK md.70/3te düzenlendiği üzere, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemediği, cumhuriyet savcısının yer aldığı davalar ve işlerden feragat edilemez. Aynı şekilde, hakimlere karşı açılan tazminat davalarından, ortaklığın giderilmesi davasından, iflas davasından, evliliğin butlanı davasından da feragat edilemez.¹²

Hukuk devletinin gereği olarak idarenin hukukla bağlılığının ve faaliyetlerinin hukuka uygunluk denetiminin yapıldığı idari yargıda kamu menfaati en önemli ilkedir.¹³ Bu denetimde tarafların hak ve menfaatlerinin ötesinde bir durum mevcuttur.¹⁴ Bu sebeple, iki farklı yargılama usulünün kendine özgü ilkelerini dikkate almadan İYUK'nın HMK hükümlerine atıf yapmış olması, bu kanunun en dikkat çeken eksikliği olmuştur.¹⁵

⁸ Karşılı, s. 298; Meriç, s.55-62; 2. Örneğin, Türk Medeni Kanunu m. 183- Ana veya babanın başkasıyla evlenmesi, başka bir yere gitmesi veya ölmesi gibi yeni olguların zorunlu kılması hâlinde hâkim, re'sen veya ana ve babadan birinin istemi üzerine gerekli önlemleri alır.

⁹ Bkz. Pekcanitez/Atalay/Özekes, s.366-367.

¹⁰ Görgün, L. Ş./Kodakoğlu, M., 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2012, s. 332; Yılmaz, D., Medeni Usul Hukukunda Davadan Feragate İlişkin Hükümlerin İdari Yargılama Usulünde Uygulanması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi Açık Erişim Sistemi, 2011 Ankara, s.6.

¹¹ Zabunoğlu Y., İdari Yargılama Usulü: Genel İlkeler ve Pozitif Düzenlemeler, İdari Yargıda Son Gelişmeler Sempozyumu, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No:33, Ankara 1982, s.91.

¹² Ayrıntılı bilgi için bkz. Yılmaz, s.42-72.

¹³ Zabunoğlu, s.100.

¹⁴ Çırakman E., Hukuk Yargılama Usulünün İdari Yargıda Uygulanması, İdari Yargıda Son Gelişmeler Sempozyumu, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No:33, Ankara 1982, s.105.

¹⁵ Çırakman, s.103.

Her ne kadar kesin nitelikte kaleme alınmış olsa da, İYUK md.31'deki “..Bu kanunda hüküm bulunmayan hususlarda HMK hükümleri uygulanır” ifadesi, atıf yapılan konuların idari yargının özellikleriyle bağdaşır bir şekilde uygulanması gerektiği şeklinde yorumlanmalıdır.¹⁶ Aksi halde, bugüne kadar diğer yargılama usullerinden bağımsız olarak gelişen idari yargının kendine has özellikleri bertaraf edilmiş olacaktır.

II. Feragat

Feragat HMK'nın 307-312 maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre feragat, davacının talep sonucundan kısmen veya tamamen vazgeçmesi olarak tanımlanmıştır (HMK md. 307). Eğer, dava dilekçesinde istenmiş olan hak gerçekten mevcut ise, davacı feragat beyanı ile bu haktan vazgeçmiş sayılır. Ancak, bu hak gerçekten mevcut değil ise, feragat ile o hakkın aslında mevcut olmadığı bildirilmiş olur.¹⁷ Feragat kurumunun kabul edilmesinin temel işlevi de usul ekonomisinin sağlanmasıdır.¹⁸

Davadan feragat, davacının irade beyanıyla talep sonucundaki esas hakkından vazgeçmesi ve irade bozukluğu hallerinde iptal edilebilirliği mümkün olduğu için maddi hukuk işlemi; yine kesin hüküm gibi davayı sona erdiren bir etkisi olduğu için usul hukuku işlemi olarak değerlendirilmektedir.¹⁹ Ayrıca, davacının talep konusu üzerindeki hakkını sona erdiren bir niteliğe sahip olduğu için, kanunda öngörülen geçerlilik şekline tabidir.

Feragat HMK md.309'da belirtildiği gibi, dilekçeyle ya da yargılama sırasında sözlü olarak yapılır. Yazılılık ilkesinin hâkim olduğu idari yargılamada, sözlülük ilkesinin istisnai olarak uygulanması ve birtakım şartlara tabi tutulması (İYUK md.17) nedeniyle davadan feragatin yargılama esnasında sözlü olarak yapılmasının geçerli olmayacağı, mutlaka bir dilekçe ile talep edilip, dilekçenin de İYUK md.4'te gösterilen yerlere verilmesi gerektiği ileri sürülmektedir.²⁰ Oysa İYUK md.23'te her dava için tutanak tutulacağı, bu tutanaklarda kısaca davanın konusu ile verilen karara yer verileceği hüküm altına alınmıştır. Bu çerçevede de, davanın feragat ile sona erdirildiği tutanakla karar altına alınabilir. Dolayısıyla idari yargıda da sözlü feragatin geçerli olmasına bir engel bulunmamaktadır.²¹ Aynı şekilde, keşif sırasında da davadan feragat edilebilir.²² Yazılı feragat beyanı ise mahkemeye verilecek dilekçe ile yapılır.

¹⁶ Erkut, s.95.

¹⁷ Kuru B., Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt 4, 6. Baskı, Demir Demir Müşavirlik ve Yayıncılık, İstanbul Mart 2011, s.3546.

¹⁸ Göktepeoğlu, s.38.

¹⁹ Meriç, s.213-216.

²⁰ Candan T., Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, Mevzuat ve İçtihat Bakımından Güncelleştirilmiş 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2011, s.762.

²¹ Danıştay 5.D., E. 2011/5286, K. 2011/8012, T. 23/12/2011, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası; Danıştay 13 D., E. 2015/1268, K. 2015/4109, T. 24.11.2015, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.

²² Yasin, s.162.

Feragat dilekçesi, mahkemeye posta yoluyla da gönderilebilir. Ancak bu durumda, dilekçe ve imzanın davacıya ait olup olmadığı dikkatlice irdelenmeli, imzanın davacıdan sadır olduğunun ispatı için noter şerhinin bulunması gerekmektedir.²³

III. Feragatin Şartları

A. Görülmekte Olan Bir Dava Olmalı

Feragat, açılmış bir davada talep sonucundan vazgeçilmesidir. Bu nedenle dava açılmadan, dava açmaktan vazgeçilmesi davadan feragat değil, dava etme hakkından feragat anlamına gelmektedir. Öncelikle derdest bir dava olmalıdır. İYUK md.6'da işaret edildiği üzere, davalar dilekçelerin harç ve posta ücretleri alındıktan sonra kayıt defterine kaydedilince açılmış sayılır. Bu nedenle, dava dilekçesinin harcını ve posta ücretini yatırmadan ilgili yerlere verilmesi halinde dava açılmış sayılmayacak ve feragat beyanı geçerli olmayacaktır.²⁴

Bu konuda Askeri Yüksek İdare Mahkemesi, E.2001/80 K.2001/104 ve 11.10.2001 tarihli kararında, harç ve posta ücretini yatırmayan davacının davasından feragat ettiğine karar vermiştir. Oysaki Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu md.39'da davanın, dilekçelerin harç ve posta ücreti yatırılmasıyla yapılan kayıttan sonra açılmış sayılacağı düzenlenmiştir. Bu çerçevede harç ve posta ücretini yatırmadığı için davanın açılmamış sayılmasına karar verilmesi gerekirken, açılmayan bir dava için feragat nedeniyle karar vermeye yer olmadığı kararının verilmesi hukuka uygun olmamıştır.²⁵

B. Feragat Beyanı Açık Olmalı

Feragat beyanı ile dava sona erdiği, davacı talep sonucundaki hakkından vazgeçtiği için feragat iradesinin açıkça anlaşılması gerekmektedir. Çünkü, kesin hüküm niteliğinde olan feragat beyanı ile davacı hakkını tekrar dava edemez. Davacının beyanının feragat olduğu açık bir şekilde anlaşılmıyorsa, mahkeme bu hususu açıklığa kavuşturmalıdır. Özellikle, 'davadan vazgeçme' ifadesini taşıyan dilekçelerde asıl niyetin davadan feragatten mi, yoksa davayı geri alma²⁶ mı olduğu davacıya

²³ Karşılı, s.434.

²⁴ Yasin, s.151.

²⁵ Yasin, s.152.

²⁶ HMK md.123'e göre, davacı dava açtıktan sonra, davalının rızası olmadan davasını geri alamaz. Davayı geri almada, davacı esas hakkından vazgeçmemekte, tekrar dava açabilme hakkını saklı tutarak, sadece davayı takipten vazgeçmektedir. Davacı geri alma iradesini mahkemeye bildirdiğinde, davalı açıkça kabul ederse, dava geri alınır. Aksi halde, davaya devam edilir. Davanın geri alınmasıyla dava baştan itibaren açılmamış sayılı ve sonuçları ortadan kalkar. Feragatten farklı olarak davanın geri alınmasında; davacı, geri aldığı davayı tekrar açabileceği için, geri alma için davalının muvafakati gerekmektedir. İki kurumun birbirine karıştırılması sıklıkla yaşandığı için, davacının 'davayı geri alıyorum' ifadesinin, feragat mi, yoksa davanın geri alınması mı olduğu hakim tarafından netleştirilmelidir. Zira, iki kurumunda sonuçları farklılık taşımaktadır.

sorulmalıdır.²⁷ Feragat beyanının şüpheye yer bırakacak şekilde açıklanması sonuç ifade etmeyeceği gibi, zımni feragat de geçerli olmayacaktır. Bu bakımdan davacının davranışları nazara alınarak yorum yoluyla feragat beyanında bulunduğu kabul edilemez.²⁸ Ancak, Danıştay'ın eski tarihli bir kararında ara kararın yerine getirilmemesi nedeniyle davacının davasından feragat ettiği kabul edilerek,²⁹ yerinde bir karar verilmemiştir.

C. Feragat Beyanı Davanın Açıldığı Mahkemeye Yapılmalı

Feragat beyanının uyumsuzluğunun tarafı idareye ya da başka idari makamlara verilmesi geçerli olmayacaktır.³⁰ Bu durum medeni yargılama usulünde mahkeme dışı feragat olarak değerlendirilir ancak feragatin sonuç doğurabilmesi için davalının mahkemede bunu ispat etmesi gerekir.³¹

İdari yargılama usulünde görevsiz veya yetkisiz mahkemeye yapılan feragat beyanının geçerli olup olmayacağı konusu tartışmalıdır. Öncelikle, idari yargıda açılmış bir dava olduğu halde, feragat dilekçesinin adli yargı yerlerine verilmesi yahut idare mahkemesinde derdest olan dava için vergi mahkemesine feragat dilekçesi verilmesi geçersiz olacaktır. Feragat, davacı tarafından yapılır ve davacının hakkını elde etmek için açtığı davanın hangi yargı yerinde görüldüğünü bilmesi gerekir. Mahkemenin bulunduğu yargı düzeninin dışında bir yargı kolundaki mahkemeye ya da aynı yargı kolundaki başka bir mahkemeye feragat dilekçesi verilmesi kabul edilemez. Adli yargı yerinden de diğer idari yargı yerinden de, bu dilekçeyi görevli idari yargı merciine göndermesi beklenemez. Davacının, davanın açıldığı mahkemeye bu dilekçeyi vermesi gerekmektedir. Davacı ancak, idare mahkemesi olmayan yerlerde, görevli idare mahkemesine gönderilmek üzere adli yargı yerine feragat dilekçesini verebilir.

Karşılaşılabilecek bir diğer sorun ise, davanın açıldığı mahkemenin görevsiz olması ve görevsizlik kararı verilmeden davadan feragat edilmesidir. Medeni yargılamada görevsiz mahkemeye yapılan feragat beyanının geçerli olacağı, zira feragat beyanı ile dava sona ereceği, mahkemenin esasa girmeyeceği, bu nedenle de görev ve yetki konusunun incelenmesinin söz konusu olmayacağı ileri sürülmüştür.³² Gerçekten de, medeni yargılama usulünde görevsiz mahkemenin yaptığı işlemler geçersiz

²⁷ Kuru, s.3593.

²⁸ Göktepeoğlu, s.17.

²⁹ Yasin, s.163; Danıştay 9.D., E. 1980/3734, K. 1981/4242, T. 23.09.1981, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.

³⁰ Danıştay 5.D., E. 2000/6874, K. 2004/104, T. 21.1.2004, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası; Danıştay 11.D., E. 2002/259, K. 2005/680, T. 16.02.2005, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.

³¹ Kuru, s.3658.

³² Kuru, s.3586; Göktepeoğlu, s.19.

sayılmakta, tarafların usul işlemleri geçerliliğini korumaktadır.³³ Davanın esasına görevli mahkeme girer; feragat beyanı ile dava sonuçlanacağı için, mahkemenin görevsizlik kararı vermeden feragat ile dosyayı kapatması usul ekonomisi açısından yerinde olacaktır.³⁴ İdari yargılama usulü açısından konuyu değerlendirdiğimizde ise, alt başlıklarda inceleneceği üzere iptal ve tam yargı davalarında feragatin geçerliliği farklılık göstermektedir. Zira, kamu yararının ağır bastığı iptal davalarında davacının feragati geçerli olmamaktadır. Bu nedenle de, iki davanın özellikleri doğrultusunda yorum yapmak uygun olacaktır. Dolayısıyla, düşük ihtimal de olsa, idari yargının görev alanına girdiği halde, adli yargıda açılan bir iptal davasında, dava konusunun feragat edilemeyecek nitelikte olma ihtimali bulunduğundan, bunu alanında uzmanlaşmış idari yargı hakiminin değerlendirmesi daha doğru olacaktır.³⁵ Bu nedenle de adli yargı hakiminin bu aşamada, öncelikle görevsizlik kararı vermesi gerekmektedir. Ancak bu durumla, iptal davalarından ziyade tazminat isteminin söz konusu olduğu tam yargı davalarında karşılaşılması ihtimali daha yüksektir. Tam yargı davalarının özelliği gereğince de, kamu yararı düşüncesinin irdelenmesine gerek olmadığından, adli yargı hakiminin görevsizlik kararı vermeden, feragat nedeniyle davayı sonuçlandırması isabetli olacaktır.

Aynı yargı kolu içinde bulunan mahkemeler arasında görev uyumsuzluğu çıkması durumunda da yine kamu yararı değerlendirmesinden yola çıkmakta fayda vardır. İdari yargıda genel görevli mahkeme idare mahkemesi, özel görevli mahkemeler ise vergi mahkemeleri ile Danıştay'dır. İdari yargıda görev yapan hakimlerin, bu alanda ihtisaslaşma gösterdikleri için, aksi görüşler olsa da³⁶, görevsizlik kararı vermeden feragat beyanı doğrultusunda karar vermeleri kabul edilebilir.³⁷ Zira, her ne kadar, mahkemeler ya da daireler arasında görüş farklılıkları bulunsun da, idari yargı alanında uzmanlaşmış bir hakim, iptal davalarında kamu yararının ağır bastığı idari işlemi daha kolay fark edebilir. Kaldı ki, görüş farklılıkları sadece farklı mahkemeler ya da daireler arasında değil, aynı mahkeme ya da daire de benzer olaylarda kamu yararı-bireysel yarar değerlendirmesinde önceki görüşünden farklı karar verebilmektedir. Bu nedenle, usul ekonomisi açısından, feragat nedeniyle davanın sonuçlandırılması daha uygun olabilir. Yetki bakımından da aynı değerlendirmelerin yapılması ve yetkisizlik kararı vermeden feragat ile davanın sonlandırılması gerekmektedir.

28/06/2014 tarih 29044 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6545 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile İdari Yar-

³³ Pekcanitez /Atalay / Özkes, s.159.

³⁴ Kuru, s.3586.

³⁵ Dere, A., Davadan Feragat, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2007, s.24.

³⁶ Dere, s.25.

³⁷ Yasin, s.166.

gılama Usulü Kanunu'nda da değişiklik yapılmış ve İYUK md.45'te bulunan itiraz yürürlükten kaldırılmış ve onun yerine istinaf kanun yolu getirilmiştir.³⁸ Bu değişiklikleri göz önüne alırsak; görevsiz mahkemece karar verilen uyuşmazlık hakkında istinaf yoluna başvurulduğunda, bölge idare mahkemesi İYUK md. 45/5 uyarınca dosyayı görevli mahkemeye gönderdiğinde görevli mahkemede yeniden yargılamaya başlayacağı için, davacı davadan feragat edebilir mi? Ya da görevsiz ilk derece mahkemesinin feragat nedeniyle davayı sona erdirmesi durumunda, bölge idare mahkemesi, görevsiz mahkemece karar verildiği için, kararı kaldırıp dosyayı görevli yargı yerine gönderebilir mi?

İlk soruyu tam yargı davaları açısından değerlendirecek olursak, görevli mahkemede yeniden yargılamaya başlanıldığı için, davacı davasından feragat edebilir. İptal davalarında ise, alt başlıklarda açıklandığı üzere doktrindeki bir görüşe göre, ilk derece mahkemesinin iptal kararından sonra feragat geçerli değildir. Ancak böyle bir durumda görevsiz mahkeme tarafından verilen iptal kararının hükmü olmayacağından, görevli mahkemede yeniden yargılamaya başlanıldığında, davadan feragat edilebilir. İkinci soru açısından değerlendirme yapacak olursak, yine alt başlıklarda açıklandığı gibi, feragat nedeniyle verilen kararlara karşı ancak usul hükümlerine aykırılık iddiası ile istinaf ya da temyiz yoluna başvurulabilir. Usule aykırılık nedeniyle istinaf yoluna başvurulduğunda, bölge idare mahkemesi kendiliğinden inceleme yapıp, ilk derece mahkemesinin görevsiz, ancak yapılan feragatin usule uygun olduğuna karar verirse; bölge idare mahkemesi tarafından dosyanın görevli mahkemeye gönderilmesine gerek kalmamalıdır. Zira feragat bir taraf usul işlemidir. Kural olarak, görevsiz mahkemede yapılan taraf usul işlemleri geçerliliğini korur, geçersiz olanlar görevsiz mahkemenin yaptığı işlemlerdir ki, usul ekonomisi açısından bu şekilde bir çözüm yerinde olacaktır. Bu nedenle de, bölge idare mahkemesinin dosyayı ilk derece mahkemesine göndermemesi gerekmektedir.

Feragat kurumuyla ilgili istinaf kanun yoluna ilişkin bu açıklamalarımız, istinaftan önce yer alan itiraz kanun yolu için de geçerliydi. Zira itirazda da, itiraz edilen karardaki uyuşmazlık, dosyadan anlaşılacak nitelikte olmadığında, bölge idare mahkemesi gerekli inceleme ve araştırmayı kendisi yaparak, esas hakkında karar vermekteydi. Ancak, davanın görevsiz mahkemece karara bağlandığının tespiti halinde, kendisi inceleme yapmayıp, kararı bozarak ilk derece mahkemesine geri göndermekteydi³⁹.

³⁸ 2577 sayılı İYUK Geçici madde.8 “İvedi yargılama usulü hariç olmak üzere bu Kanunla idari yargıda kanun yollarına ilişkin getirilen hükümler, 2576 sayılı Kanunun, bu Kanunla değişik 3 üncü maddesine göre kurulan bölge idare mahkemelerinin tüm yurttta göreve başlayacakları tarihten sonra verilen kararlar hakkında uygulanır. Bu tarihten önce verilmiş kararlar hakkında, kararın verildiği tarihte yürürlükte bulunan kanun yollarına ilişkin hükümler uygulanır.”

³⁹ İYUK md.45/4'ün 6545 sayılı kanun ile değişiklik yapılmadan önceki hükmü: “Bölge idare mahkemesi evrak üzerinde yaptığı inceleme sonunda, maddi vakıalar hakkında edinilen bilgiyi yeter görürse veya itiraz sadece hukuki noktalara ilişkin ise veya itiraz olunan karardaki maddi

Bu nedenle de, bölge idare mahkemesinin kendisine gelen davada, görevsiz yargı yerince karar verildiği, ancak feragatin usule uygun olduğu kararına varması halinde, itiraz kanun yolunun uygulandığı dönemde de dosyayı ilk derece mahkemesine göndermemesi gerektiği kanaatindeyiz.

Askeri Yüksek İdare Mahkemesi de, görev konusu her ne kadar ilk inceleme yapılacak hususlardan biri olsa da, tarafların hukuki menfaatleri açısından öncelikle feragatin dikkate alınmasını daha uygun görmüştür.⁴⁰

Bununla birlikte, görevsiz mahkemede yapılan kısmi feragat, birlikte açılmış davalardan birinden feragat, ihtiyari dava arkadaşlığında davacıların birinin feragati veya davacının davalılardan biri hakkındaki davasından feragat halinde uyumsuzluk sona ermez ise; feragat eden taraf açısından görevsiz mahkemede yapılan feragat görevli mahkemede de geçerliliğini korur. Ancak, diğer davacılar ya da davalılar açısından feragat edilmeyen kısım için davanın görevli mahkemede devam etmesi gerektiğinden, mahkemenin görevsizlik kararı vermesi gerekir.⁴¹

D. Feragat, Hüküm Kesinleşinceye Kadar Yapılmalı

HMK md. 310 gereği feragat, hüküm kesinleşinceye kadar her zaman yapılabilir. Hükümün kesinleşmesi, ilk derece mahkemesinin kararına karşı istinaf ya da temyize gidilmemesi ve sürenin bitmesi veya istinaf ya da temyizde kararın onanması halinde olmaktadır. Böylece, kanun yollarına başvuru yapılması halinde de davadan feragat edilebilir. Bu halde de, ilk derece mahkemesinin kararına karşı istinaf yoluna gidilmişse, feragat beyanı bölge idare mahkemesine; temyiz yoluna gidilmişse de Danıştay'a yapılmalıdır. Danıştay, feragat dilekçesinin verilmesi halinde, bozma kararı vererek dosyayı ilk derece mahkemesine gönderecektir. Çünkü temyiz mercii, kararın hukukilik denetimini yapar, maddi vakiaları yeniden incelemez. Nitekim, Danıştay'ın 1991 tarihli kararında bu şekilde hüküm kurulmuştur: *"Davacının 1.5.1991 tarihli dilekçesi ile davalı Vergi Dairesi Müdürlüğüne temyiz edilmiş olmakla henüz kesinleşmeyen Samsun Vergi Mahkemesinin 6.11.1990 gün ve E: 1990/99, K: 1990/500 sayılı kararı ile lehine sonuçlanmış bulunan davasından feragat etmesi nedeniyle feragat hakkında ilk derece mahkemesi olarak Samsun Vergi Mahkemesince karar verilmesi gerektiğinden, temyiz konusu Vergi Mahkemesi kararının bozulmasına 6.12.1991 gününde oyçokluğuyla karar verildi."*⁴²

yanlışlıkların düzeltilmesi mümkün ise işin esası hakkında karar verir. Aksi halde gerekli inceleme ve tahkikatı kendisi yaparak esas hakkında yeniden karar verir. (Ek cümle: 5/4/1990 - 3622/15 md.) Ancak, ilk inceleme üzerine verilen kararlara karşı yapılan itirazı haklı bulduğu veya davaya görevsiz hakim tarafından bakılmış olması hallerinde kararı bozmakla birlikte dosyayı geri gönderir, bölge idare mahkemesinin bu kararları kesindir."

⁴⁰ Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 2.D, E. 1998/568, K. 1998/600, T. 29.9.1998, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kararları, Dergi No.13.

⁴¹ Kuru, s.3587.

⁴² Danıştay 3.D., E. 1991/258, K. 1991/3082, T. 6.12.1991, Kazancı Bilişim, İhtihat Bilgi Bankası.

İtiraz/istinafa ise, İYUK md.45'te düzenlendiği üzere dosyanın hem esas, hem de usul yönünden incelenmesi ve maddi vakıaların tekrar değerlendirmeye tabi tutulması mümkündür. Bu çerçevede, istinaf aşamasında davadan feragat istemi halinde, bölge idare mahkemesinin dosyayı ilk derece mahkemesine göndermesine gerek kalmadan, davayı feragat ile sonuçlandırması gerektiği kanaatindeyiz. Ayrıca, davadan feragat ile istinaf ya da temyiz başvurusundan feragatin karıştırılmaması gerekmektedir. Çalışmamızın konusu olan davadan feragat, davacının dava konusu haktan vazgeçmesidir. İtiraz/istinaf ya da temyiz yolundan feragat ise, ilk derece mahkemesi kararının kabullenilmesi olup, kararın bir üst yargı merciin incelemesine sunmaktan feragat edilmesi anlamını taşır.

Temyiz aşamasında davadan feragat, idari yargıda dava konusu işlemlerin özelliği gereğince, sonraki başlık altında ayrıntılı incelenecektir.

E. Feragatin Şarta Bağlı Yapılamaması

Feragat, davayı sona erdirip kesin hükmün sonuçlarını doğurduğu ve mahkemelerin de şarta bağlı hüküm vermesi mümkün olmadığı için, şarta bağlı feragat kabul edilemez.⁴³ Ancak, medeni yargılama usulünde, şarta bağlı feragatin sulh teklifi olarak değerlendirilebileceği ileri sürülmüştür. Sulh teklifinin davalı tarafından kabul edilmesi halinde ise, dava sulh anlaşması ile sona ereceği; aksi halde davaya devam edileceği savunulmuştur.⁴⁴

F. Feragat Beyanının Karşı Tarafın Kabulüne Bağlı Olmaması

Feragat, tek taraflı irade beyanı olduğu için, açıklanması halinde sonuçlarını doğurur, davalının ya da mahkemenin kabulüne gerek yoktur. Mahkeme sadece, feragat beyanının davacıya ait olup olmadığını ve kanuna uygunluğunu inceler.⁴⁵

G. Kısmi Feragatin Yapılabilmesi

Davacının talep sonucunun bir kısmından feragat edebileceği HMK md.307'de hüküm altına alınmıştır. Tam yargı davalarında, bireyin uğradığı maddi veya manevi zararın tazmini söz konusu olduğu için bir miktar parasal değer talep edilir. Bu bakımdan, davacı maddi ve manevi tazminat istemli açtığı bir davada, taleplerinin birinden vazgeçebileceği gibi; sadece birini açtığında da talebinin bir kısmından vazgeçebilir.⁴⁶

⁴³ Yasin, s.167.

⁴⁴ Kuru, s.3585.

⁴⁵ Kuru, s.3590-3592; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s.822; Meriç, s.220.

⁴⁶ Göktepeoğlu, s.29.

İYUK md.5/1 gereği, birden fazla işleme karşı tek dilekçe ile dava açılması halinde, işlemlerden birinden ya da birkaçından feragat edilebileceği, bu durumda diğer işlemlerin incelenmesine devam edileceği ileri sürülmüştür. Aynı şekilde ikinci fıkra uyarınca birden çok kişinin müşterek dilekçe ile dava açması halinde, davanın feragat eden davacı açısından son bulacağı, diğer davacıların ise davasına devam edeceği kabul edilmiştir.⁴⁷ Bir dilekçe ile birden fazla işleme karşı dava açılabilmesi için, işlemler arasında maddi ya da hukuki yönden bağıllık ya da sebep-sonuç ilişkisinin bulunması gerekir. Örneğin bir düzenleyici işlem ile onun uygulama işlemi arasında sebep-sonuç ilişkisi bulunur. Düzenleyici işlem-uygulama işlemi açısından düşünüldüğümüzde, alt başlıklarda da açıklanacağı üzere düzenleyici işleminin iptalinden feragat edilemez. Uygulama işleminden feragat edilebileceğini varsayarsak, feragat ile davacının talep sonucundan, yani işlemin iptalinden vazgeçtiğinden, uygulama işlemi açısından dava son bulacaktır. Düzenleyici işlemin iptal edilmesi halinde ise, ona bağlı olarak yapılan ve feragat beyanı nedeniyle iptal edilemeyen uygulama işlemi de sakat olacaktır. İptal kararlarının geri yürütmesi nedeniyle ve dayanak teşkil eden işlemin iptaliyle, idari istikrar ilkesini ve kazanılmış hak kavramını zedelediği müddetçe uygulama işlemi de geçersiz olmaktadır.⁴⁸ Bu durumda, davacının uygulama işleminden feragat etmesinin hiçbir anlamı kalmayacaktır.

H. Feragat Beyanı Yetkili Kişi Tarafından Açıklanmalı

Davadan feragat etmeye yetkili kişi öncelikle davacının kendisidir. Bununla birlikte davacıyı temsile ehil olan bazı kişilerinde feragat etmesine olanak sağlanmıştır. Bunlarda ilki, davacının vekilidir. HMK md. 74'te düzenlendiği üzere vekile açıkça yetki verilmesi halinde, davadan feragat edebilir. Vekile yetki verilse dahi, davacı davadan feragat edebilir; ancak yetkili vekilin feragat beyanından sonra davacının feragat beyanını geri alması mümkün değildir.⁴⁹

Medeni Kanun'un 335. maddesi uyarınca, çocuklar anne ve babalarının velayeti altındadır ve velayet altında olan çocuklar için vasi atanmasına gerek yoktur. Keza, Medeni Kanun'un 342. maddesinde, velilerin üçüncü kişilere karşı çocuklarının yasal temsilcisi olduğu düzenlenmiştir. Bu çerçevede, çocuğu adına dava açan anne-babanın, sulh hukuk mahkemesinden izin almadan davadan feragat etmesi mümkündür.⁵⁰

⁴⁷ Yasin, s.168.

⁴⁸ Uler Y., İdari Yargıda İptal Kararlarının Sonuçları, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No:281, Sevinç Matbaası, Ankara 1970, s.50.; Ayrıntılı bilgi için bkz: Kaplan G., İptal Kararlarının Etki ve Sonuçlarının Zaman Yönünden Yargıç Tarafından Sınırlandırılması, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.3, S.2, 2013, 31-38, s.36.

⁴⁹ Yasin, s.158.

⁵⁰ Yılmaz, s.80.

Vasinin davadan feragat edebilmesi için sulh hukuk mahkemesinden izin alması gerekip gerekmediği hususunda Medeni Kanunu'nda açık bir düzenleme yoktur. Ancak, Kanun'un 482. maddesi 8. fıkrası uyarınca 'dava açma, sulh olma' sulh hukuk mahkemesinin iznine tabi tutulmuştur. Bu düzenlemeden hareketle, vasinin davadan feragat için de, ayrıca ve özel olarak izin alması gerekmektedir.⁵¹ Davasını bir vekil aracılığıyla devam ettiren kişinin vesayet altına alınmasıyla, vekilin yetkisi sonra erer, sulh hukuk mahkemesinin de onayı ile feragat beyanında bulunmaya yetkili kişi vasi olur.⁵² Kayyımın da dava ile ilgili yetkileri vasininki gibidir, dolayısıyla davadan feragat için sulh hukuk mahkemesinin izni gerekir.⁵³

Yasal danışman açısından durumu değerlendirecek olursak; Medeni Kanun'un 428 vd. maddelerinde, korunması için fiil ehliyetinin sınırlandırılması gereken ergin bir kişiye dava açma veya sulh olma gibi işlemlerin yapılması için onayının alınması gereken bir yasal danışman atanacağı düzenlenmiştir. Kendisine yasal danışman atanmış kişi hem hak hem de fiil ehliyetine sahiptir. Kanunda her ne kadar dava açma ve sulh olma hallerinde davacının yasal danışmanından onay alması gerektiği düzenlenmiş olsa da, aynı durumun feragat içinde geçerli olacağı kabul edilmiştir.⁵⁴ Ancak bu konuda ikili bir ayırım yoluna gidilmiştir. Davacının şahıs varlığına ilişkin olan boşanma, evliliğin iptali gibi davalarda yasal danışmanından izin almasına gerek olmadığı; malvarlığına yönelik davalarda ise yasal danışmanın izninin gerektiği belirtilmiştir.⁵⁵

Asli müdahale⁵⁶, HMK md.65'te düzenlenmiştir. Buna göre, görülmekte olan bir davanın konusu olan şey ya da hak üzerinde üçüncü bir kişinin kısmen ya da tamamen hak iddia etmesi üzerine, hüküm verilmeye kadar aynı mahkemede dava açmasına asli müdahale denir. Bu durumda asıl dava ile asli müdahilin davası birleştirilmekte ve birlikte karar verilmektedir. (HMK md.65/2) Asli müdahalede, üçüncü kişinin müdahil olarak katılabilmesi için hukuki yararı bulunmalıdır, ancak bu yarar asıl davanın iki tarafıyla da çelişmelidir.⁵⁷ Bu kurumun idari yargıda uygulanabilirliği konusunda tartışmalar bulunmaktadır. Bazı yazarlara göre, asli müdahale davası açıldığında, asıl davanın tarafları birleşip bir tarafta yer alırken, müdahilin bir tarafta yer alması; davalının kural olarak idare olduğu idari yargıda mümkün olmayacağından

⁵¹ Yılmaz, s.81.

⁵² Kuru, s.3555.

⁵³ Yılmaz, s.84.

⁵⁴ Yılmaz, s.84.

⁵⁵ Yılmaz, s.83.

⁵⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz, Özekes M., Medeni Usul Hukuku'nda Asli Müdahale, Alfa Yayınları, 1995.

⁵⁷ Erdal M., İdari Yargıda Fer'i Müdahale, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Hükümlerinin İdari Yargıda Uygulanması Sorunu, Yetkin Yayınları, Ankara 2009, s.69.

asli müdahalenin idari yargıda uygulanabilirliği yoktur. İdari yargıda özel hukuk kişileri arasındaki davaların görülememesi ve idari davaların süreye bağlı olması sebebiyle açılan bir davaya müdahale yapılmak istenmesi halinde süre geçmiş olacağı için de asli müdahale kurumu kabul edilmemektedir.⁵⁸ Buna karşılık, dava açma sürelerinin belirlilik ve kararlılık sağlamak olduğu, zaten açılmış bir dava olduğundan müdahil için süre koşulunun idari davaların süre koşulu amacını zedelemeyeceğinden asli müdahaleye yer verilebileceği ileri sürülmüştür. Örneğin, kamulaştırılan taşınmaz için mülkiyet hakkı iddiasında bulunan kişinin hukuki yararı mevcut olduğu ve her iki tarafa da çeliştiği için asli müdahale davası açabilmesi gerektiği savunulmuştur.⁵⁹ Asli müdahalenin HMK'da düzenlenmesiyle, her ne kadar bu kurumun idari yargıda da uygulanabileceği ileri sürülse de, asli müdahale kurumunun niteliği gereği idari yargıya uyarlılığı mümkün gözükmemektedir. Zira idareye karşı açılmış bir davaya asli müdahil olan üçüncü kişinin talebinin (yukarıdaki örnekten gidersek, taşınmazın mülkiyetinin kendisine olduğu iddiasının) adli yargı yerlerinin değerlendirmesine tabi olması gerekir.⁶⁰ Bu sebeple de idari yargıda uygulanabilirliği olmayan bu kurum bakımında davadan feragatin değerlendirilmesine gerek bulunmamaktadır.

Görülmekte olan bir davada, üçüncü kişi davayı kazanmasında hukuki yararı olan taraf yanında fer'i müdahil olarak davaya katılabilir.⁶¹ Fer'i müdahil, davaya tarafın yerine geçmek için değil, tarafa yardımcı olmak için katılır. Fer'i müdahilin amacı da, asıl tarafın davayı kazanması olduğu için, fer'i müdahil, asıl tarafın yararına olacak, hukuki durumunu koruyacak işlemleri yapabilir.⁶² Bu nedenle, tarafın aleyhine olmayan usul işlemlerini tek başına yapabilir (HMK md.68/1). Maddi hukuka ilişkin işlem yapamayacağı gibi, dava konusu üzerinde tasarruf etmeye ilişkin işlemleri de yapamaz.⁶³ Davadan feragat, talep sonucundaki haktan vazgeçme niteliği taşıdığı için, fer'i müdahilin asıl taraf yetkilendirmediğiçe davadan feragat etmesi mümkün değildir.

Davanın ihbarı ise HMK md.61- 64 maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre, taraflardan biri, üçüncü kişiden davada kendisini temsil ya da kendisine yardım etmesi yani fer'i müdahil olması istenir.⁶⁴ Bu nedenle fer'i müdahil için geçerli olan açıklamalarımız burada da geçerlidir.

⁵⁸ Candan, s.753; Erdal, s.70-71.

⁵⁹ Yasin, M., İdari Yargılama Usulünde Davaya Müdahale, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.69, S.1-2, 2011, 439-452, s.441-442.

⁶⁰ Karakuş Z., İdari Yargıda Hukuk Muhakemeleri Kanununun Uygulanması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011, s.78.

⁶¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Yılmaz, s.102 vd.

⁶² Pekcanitez, H., İdari Yargıda Fer'i Müdahil Hükmü Tek Başına Temyiz Edebilir mi?, Prof. Dr. Turhan Tufan Yücel'e Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir 2001, s.594.

⁶³ Erdal, s.146.

⁶⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kalafat A., İdari Yargılama Usulü Kanunu'na Göre Davanın İhbarı, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y.7, S.14, Güz 2008, 157-173, s.160.

IV. İptal Davalarından Feragat

A. Genel Olarak

İdari yargılama hukukunda iptal ve tam yargı davaları olmak üzere iki dava türü bulunmaktadır. İptal davası, idari işlemin yetki, sebep, şekil, konu, amaç unsurları açısından hukuka aykırı olmaları halinde menfaati ihlal edilenler tarafından işlemin iptali için açılan davadır. İptal davası, hukuk devleti ilkesinin gereği olarak idarenin hukukla bağlılığını sağlar.⁶⁵ Bu bakımdan, iptal davasının idare hukukuna özgü bir dava olup, hukukun genel ilkeleri içinde yer aldığı, varlığının kabulü için yasal bir düzenlemeye dahi ihtiyaç olmadığı kabul edilmektedir.⁶⁶ İptal davası, sadece kişisel menfaatleri koruma amaçlı değildir, idarenin hukuk kurallarına göre hareket edip etmediğini denetleyen ve bu çerçevede de kamu yararının üstün tutulduğu bir hukuki korumadır.⁶⁷ Nitekim, Anayasa Mahkemesi de bu doğrultuda karar vermiştir.⁶⁸

İptal davaları objektif niteliktedir, ne davacının ne de davalının kişisel hakkına dayanır,⁶⁹ sonuçları herkes bakımından geçerlidir. Zira hukuka aykırılığı tespit edilip iptal edilen bir idari işlemin, kimileri için hukuka aykırı kabul edilip kimileri için hukuka uygun kabul edilmesi düşünülemez.⁷⁰ İptal davasının amacı, idarenin hukuk kurallarına bağlılığını denetleyerek kamu düzenini korumak ve bu kurallar hıfına tesis edilen işlemlerin uygulanmasını engellemektir.⁷¹ Aksi halde, idare kendini hukuk kurallarıyla sınırlandırmış olsa da, yargı denetimi olmadan, hukuka aykırı işlem yapmayı alışkanlık haline getirebilir.

İptal davalarında, iptal kararıyla idari işlem geri yürür bir şekilde ortadan kalkar. İşlem ortadan kalktığı için, kararın sadece davanın tarafları açısından geçerli olduğu düşünülemez.⁷² İptal kararının genel etkisinin olması düzenleyici işlemler bakımından tereddütsüz kabul edilse de, birel işlemler içinde bu genellik geçerlidir. Zira, iptal kararının genelliği için, idari işlemin düzenleyici bir işlem ya da kişisel bir işlem olup olmaması önemli değildir. İptal kararı objektif niteliktedir, çünkü yapılan işlem

⁶⁵ Gözübüyük A. Ş./ Tan T., İdare Hukuku Cilt 2, Güncelleştirilmiş 7. Bası, Turhan Kitapevi, Ankara 2014, s.265.

⁶⁶ Çağlayan R., İdari Yargılama Hukuku, Güncellenmiş 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015, s.378.

⁶⁷ Yıldırım T., İdari Yargı, Beta, İstanbul 2008, s.309.

⁶⁸ Anayasa Mahkemesi E. 1990/40, K. 1991/33, T. 01.10.1991, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.

⁶⁹ Onar S. S., İdare Hukukunun Umumi Esasları Cilt.3, Üçüncü Bası, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1966, s.1772; Ayrıntılı bilgi için bkz. Azrak, A. Ü., İptal Davalarının Objektif Niteliği Üzerine Düşünceler, Onar Armağanı, İstanbul 1977, 145-155.

⁷⁰ Onar, s.1773.

⁷¹ Onar, s.1773.

⁷² Uler, s.44.

hukuki denetimden geçmiştir; bu nedenle de sadece taraflar değil, işlemle ilgisi olan herkes etkilenecektir.⁷³

İptal davalarında, tam yargı davalarının aksine tetkik edilen davalı değil, idarenin yaptığı işlemidir.⁷⁴ İdarenin hukuka uygun hareket etmesinde, idari işlem nedeniyle menfaati ihlal edilen kişinin menfaatinin ötesinde kamu yararı ve çıkarı vardır.⁷⁵ Menfaat şartı ise, iptal davalarında davanın esasına etki etmeyen, sadece davanın kabul edilmesi ve dinlenilmesi için gerekli olan bir koşuldur. Yani davacının menfaatinin ihlal edilmiş ya da edilmemiş olması, davanın kabul ya da reddine neden olan bir durum değildir. Menfaat koşulu, alakasız kişilerin dava açmasını önlemek için getirilmiştir. Davanın esasına girildiğinde, idari işlem hukuka uygun yapılmışsa, menfaat ihlali olsa dahi iptal edilmeyecektir.⁷⁶ Görüldüğü gibi ortada davacının hakkının öncelikle etkili olduğu bir durum yoktur. Önemli olan idari işlemin hukuka uygunluğunun değerlendirilmesi olup, davacının menfaati idari işlemin mahkeme önüne taşınması için gerekli olmaktadır. Dolayısıyla, iptal davası açabilmek için, menfaat ihlali olması yeterli olduğu için, davacı davasından feragat ettiğinde, eğer bir hakkı yoksa, hakkından değil sadece menfaatinden vazgeçmiş sayılır.⁷⁷

İptal davasının konusunu idari işlemler oluşturur. Bu kapsamda, öncelikle birel idari işlemlere ve düzenleyici işlemlere karşı açılan iptal davalarından feragat incelenecektir.

B. Birel İdari İşlemlere Karşı Açılan İptal Davalarından Feragat

Birel işlemler, idarenin kamu gücüne dayanarak yaptığı belirli bir duruma, nesneye veya kişiye uygulanan somut, uygulanmakla tükenen idari işlemlerdir.⁷⁸ Düzenleyici işlemin belli bir özneye uygulanmasıdır.⁷⁹ Örneğin, memuriyete atama, disiplin cezası verme, kamulaştırma gibi.

Birel işlemlere karşı açılan iptal davalarından feragat edilip edilmeyeceği konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Birel işlemlerin iptalinden feragatin her zaman mümkün olacağını ileri süren yazarların⁸⁰ yanında, yürütmenin durdu-

⁷³ Uler, s.46.

⁷⁴ Onar, s.1772.

⁷⁵ Günday 2001, s.79.

⁷⁶ Onar, s.1783.

⁷⁷ Çakmak M., İdari Yargıda Davadan Feragat, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.53, S.1, 2004, 185-194, s.185.

⁷⁸ Akyılmaz B./Sezginer M./Kaya C., Türk İdare Hukuku, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013, s.366.

⁷⁹ Çağlayan R., İdare Hukuku Dersleri, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara 2014, s.422.

⁸⁰ Bkz. Aslan L. A., Medeni Usul Hukukunda Davadan Feragat, Yetkin Yayınevi, Ankara 2011, s.327.

rulması kararının verilmesine kadar feragat edilebileceğini savunan yazarlar⁸¹ da vardır. Bununla birlikte, birel işlemin sonucuna göre değerlendirme yapılması gerektiği yönünde görüşte⁸² bulunmaktadır.

Doktrindeki görüş ayrılığı, mahkemenin verdiği kararlar doğrultusunda feragatin zaman açısından ve idari işlemin niteliği bakımından kamu yararı ile bağlantısı kurularak değerlendirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda görüşleri ikiye ayırarak incelemekte fayda olacaktır.

1. İlk Derece Mahkemesinin Kararına Göre Değerlendirme

İdari işlemler hukuka uygunluk karinesinden yararlanırlar ve iptal edilinceye kadar hukuka uygun oldukları kabul edilir. Aynı şekilde, kural olarak idari işleme karşı iptal davası açılması, işlemin yürütülmesini durdurmaz. Ancak, bu kuralın en önemli istisnasını yürütmenin durdurulması kurumu oluşturur.⁸³ İYUK md. 27’de idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması ve idari işlemin uygulanmasıyla telafisi güç, imkânsız zararların ortaya çıkacak olması halinde, mahkemenin yürütmenin durdurulması kararı vereceği düzenlenmiştir. Buna göre, birel işlemlerin iptali için açılan davada, mahkemenin yürütmenin durdurulması kararı vermesi halinde feragatin mümkün olmayacağı ileri sürülmüştür.⁸⁴ Zira bu durumda yürütmenin durdurulması şartlarından olan açıkça hukuka aykırı olma koşulu gerçekleşmiş olacak ki, bariz bir şekilde hukuka aykırı olan işlemde feragat edilmesi idarenin hukukla bağlı olması ilkesini zedeleyecek ve idarenin hukuka aykırı işlemi uygulamaya devam etmesine neden olacağından toplumun menfaatleri zarar görecektir.⁸⁵

Diğer bir durum ise, ilk derece mahkemesinin idari işleminin iptaline karar vermesidir. Bu durumda ilk derece mahkemesi idari işlemin hukuka aykırılığını tespit etmiş olacağından, temyiz aşamasında feragatin mümkün olmayacağı ileri sürülmektedir. İdari işlem sadece bireyi ilgilendiren bir konuda olsa dahi ilk derece mahkemesince iptal edilmesi kamu düzeni açısından o işlemin uygulanmamasını gerektirdiğinden feragat geçerli olmamalıdır.⁸⁶ Temyiz aşamasında feragatin geçerli olmaması

⁸¹ Günday, 2001, s.85, Odyakmaz, s.143, Çakmak, s.187.

⁸² Atay E. E., İptal Davasının Nitelikleri ve İptal Kararlarının Uygulanması, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No:74, Sempozyum, Danıştay ve İdari Yargı Günü 139.yıl, 2008, s.57.

⁸³ Gözler K./ Kaplan G., İdare Hukuku Dersleri, Güncelleştirilmiş 11. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa Ağustos 2011, s.284.

⁸⁴ Odyakmaz, s.143.; Günday, 2001, s.85.; Erkut, s.98

⁸⁵ Günday, 2001, s.85; Aslan, s.327-328.

⁸⁶ Günday,2001, s.79; Erkut, s. 98.; Oysa Danıştay 2001 tarihinde, karar düzeltme aşamasında davacının davasından feragatini kabul etmiştir. Ancak karşı oy yazısında da belirtildiği gibi, uyumsuzlukla ilgili karar verildikten ve kesinleştikten sonra, idari işlemin hukuka aykırılığı kesin karara bağlanmış olduğundan, karar düzeltme aşamasında davadan feragatin kabul edilmesinde hukuka uygunluk bulunmamaktadır. (Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, E. 2001/26, K. 2001/309, T. 6.4.2001, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.)

gerektiğine dair görüşün diğer bir dayanağı ise, hak arama özgürlüğüdür. Nasıl ki, ilk derece mahkemesi iptal kararı verinceye kadar davacının talep sonucundan feragat etme imkânı varsa, iptal kararı verildikten sonra, talep sonucu hakkında hak arama özgürlüğü idareye geçer.⁸⁷ Zira hukuka aykırılığı tespit edilen bir idari işlemin hukuka aykırı olmadığına ispatının, davacının feragat beyanı ile davalının elinden alınmayacağı ileri sürülmüştür.

Yasin; hem İYUK hem de HMK hükümlerinde idari davalarda feragati sınırlayan yönde bir düzenleme bulunmadığı için feragatin mümkün olabileceğini ileri sürmüştür.⁸⁸ Bununla birlikte, yürütmenin durdurulması kararı verilmiş olmasının, davacı lehine kazanılmış hak teşkil etmeyeceğinden feragat engel olmadığını savunmuştur. Ayrıca, Yasin farklı bir yaklaşım benimseyerek, ilk derece mahkemesinin kararının uygulanmamış olması halinde idarenin işleyişi ve istikrarı açısından feragatin mümkün olabileceğini savunmuştur. Hatta uygulansa dahi, feragat nedeniyle uygulama işleminin kaldırılabilceğini ileri sürse de; yargı kararının yerine getirilmesinin engellenmesinin hukukla bağlı idare anlayışı açısından uygun olmadığını belirtmiştir.⁸⁹

Bir görüşe göre ise, idari yargıda resen inceleme ilkesi geçerlidir, bunu resen takip olarak yorumlamamak gerekir. Bu sebeple, davanın açılmasında önemli olan bireyin iradesi, davanın devamı ve sona erdirilmesinde de önemli olmalıdır. İdari yargıda, bireylerin iradesi hilafına mahkemelere davaya devam etme yetkisi verilmiştir, bu nedenle de idari davalardan feragat mümkündür.⁹⁰

AYİM Kanunu md. 63 uyarınca da, AYİM kararları kesindir ve kesin hükmün tüm sonuçlarını doğurur. Bu nedenle, AYİM Daireleri veya Daireler Kurulu kararlarından sonra feragat mümkün değildir.⁹¹ Zira artık ortada, hukuka aykırılığı kesinleşmiş bir yargı kararı bulunmaktadır.

2. İdari İşlemin Niteliğine Göre Değerlendirme

Doktrinde diğer görüşler⁹² ise idari işlem üzerinden yola çıkmış, işlemin niteliğine göre feragatin mümkün olup olamayacağını değerlendirmişlerdir. Bu çerçevede, idari işlemler salt kişiyi ilgilendiren ve tüm toplumu ilgilendiren işlemler olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmuştur. Buna göre, atama, disiplin, pasaport başvurusunun reddi gibi sadece bireyle ilgili idari işlemlerden feragatin mümkün olabileceği; ancak

⁸⁷ Yasin, s.154.

⁸⁸ Yasin, s.154.

⁸⁹ Yasin, s.155.

⁹⁰ Aslan A. L., s.326.

⁹¹ Yasin, s.157.

⁹² Erkut, s.98; Atay, s.57.

imar uygulamaları gibi kamunun menfaatleriyle doğrudan ilgili olan işlemlerin iptalinden ise feragat edilemeyeceği ileri sürülmüştür.

Atay, iptal davalarının kamu düzenini sağlamaya yönelik olan özelliğinden yola çıkarak, idari işlemleri sadece bireyi ilgilendiren işlemler ve tüm kamunun yararına hizmet eden işlemler olarak ikiye ayırmıştır. Bu halde, sadece bireyi ilgilendiren işlemlerin iptalinde, iptal davasının objektif niteliği yani kamu düzeni ön planda olmadığı için, feragat edilebileceğini ileri sürmüştür. Ancak, yapılmasıyla tüm toplumun etkileneceği idari işlemlerden feragat edilemeyeceğini kabul etmiştir.⁹³ Bu çerçevede çevre, kültürel ve tarihi nitelikte umumu ilgilendiren konularda vatandaşlar, belde sakinleri ya da hizmetten yararlananlar⁹⁴ tarafından açılabilen iptal davalarından feragat edilmesi mümkün olmamalıdır.

Danıştay da kararlarında kişisel menfaat ve kamu menfaati ayırımını yapmakta; kişisel menfaatin olduğu davalarda, kamu yararının bu menfaatin önüne geçmediği için ilk derece mahkemesinin kararını vermesinden hükmün kesinleşmesi aşamasına kadar davacının davasından feragat edebileceğini karara bağlamaktadır.⁹⁵ Ancak, Rekabet Kurulu kararının iptali için açılan davadan davacının feragat etmesini, kamu yararı bireysel yarar değerlendirmesi yapmadan kabul etmiştir. Kararın karşı oy yazısında da feragat ilişkin uyumsuzluk konusu olayda kamu yararı ve bireysel yarar ölçütünün belirlenmesinden sonra feragat hakkında karar vermenin yerinde olacağı vurgulanmıştır.⁹⁶

“Muğla İli, Dalaman ilçe ... mevkiinde bulunan alanda müdahil şirket tarafından işletilen doğaltaş mermer ocağı ve kırma-eleme tesisi için düzenlenen 2. sınıf gayrisihhi müessese işyeri açma ve çalışma ruhsatının iptali istemiyle açılan davada; davacıların 23.08.2011 tarihli dilekçe ile davadan feragat ettikleri anlaşılırsa da ruhsat verilen alana yakın yerlerde oturan semt sakinleri tarafından kamu yararını sağlamak amacıyla açılan davadan feragatin hukuka uygun görülmediği nedeniyle reddedilerek işin esasını inceleyip, uyumsuzluğun çözümü için Mahkemelerince yaptırılan keşif ve bilirkişi incelenmesi onucu düzenlenen rapor ile dosyadaki bilgi ve belgelerden, iş yeri açma ve çalışma ruhsatının verildiği yerin 3573 sayılı Yasanın 20. maddesinde belirtilen zeytin sahalarına en az 3 kilometre mesafede bulunma şartını taşımadığı ve anılan faaliyetin yürütülmesi halinde meydana gelecek olan tozlanmadan dolayı ekonomik verim çağında-ki zeytin ağaçlarının gelişmesine mani olacak derecede olumsuz etkiler yaratacağı, ayrıca çevredeki insanlar, tarım alanları, doğal görünüm ve doğal kaynaklar üzerinde de telafisi

⁹³ Atay, s.57.

⁹⁴ Örnekler için bkz. Çağlayan, 2015, s.405-415.

⁹⁵ Danıştay 6. D., E.1994/484, K.1994/1873, T.9.5.1994; Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, E.2004/745, K. 2004/861, T. 21.10.2004, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.

⁹⁶ Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, E.2013/76, T.25.04.2013, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.

mümkün olmayan olumsuz etkiler doğuracağı anlaşıldığından, müdahil şirkete verilen işyeri açma ve çalışma ruhsatında hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemi iptal eden Muğla 1. İdare Mahkemesi'nin 30.09.2011 gün ve E:2010/1954, K:2011/1748 sayılı kararının, taraflarca feragat rağmen işin esasının incelendiği ileri sürülerek, 2577 sayılı Yasanın 49. maddesi uyarınca temyizden incelenerek bozulması istemi” ile gelen uyuşmazlıkta Danıştay, imar planı gibi genel kamu yararını barındıran objektif nitelikli genel düzenleyici işlemlere karşı açılan davalarda, mahkemeye hukuka aykırılık tespit edilip dava konusu işlem iptal edildikten sonra temyiz aşamasında feragat istemlerinin uygun görülmediğini; çevresel etkileri ileri sürülmekle birlikte, iptali istenen ruhsat niteliği itibariyle genel düzenleyici işlem öğelerini taşımadığından, feragat dilekçesinin de ilk derece mahkemesinin kararından önce verilmesi nedeniyle, feragat istemi değerlendirilmeden hüküm kurulmasında isabet olmadığı kararını vermiştir.⁹⁷

Danıştay'ın 2011 tarihinde verdiği bir kararında⁹⁸, bireysel yarar-kamu yararı ayrımı yaptıktan sonra; *“..buna karşılık, düzenleyici işlemlere karşı ve kamu yararını yakından ilgilendiren konularda açılan iptal davalarında, işlemin yürütmenin durdurulması veya iptali kararı verildikten sonra, davacıya davadan feragat etme hakkının tanınması, yapılmış olan yargısal denetimin geçersiz sayılması, dolayısıyla davacı iradesinin yargı kararı üzerine çıkması sonucunu doğuracağından, kamu yararıyla ve idarenin yargısal denetimi yoluyla hukukun üstünlüğünü sağlama amacıyla bağdaşmamaktadır”* demiştir. Danıştay'ın bu kararından, düzenleyici işlemlerin ve kamu yararının öne çıktığı işlemlerin iptalinde dahi yürütmenin durdurulması veya iptal kararı verilmesine kadar davacının feragat edebileceği sonucu çıkmaktadır. Oysa ki, bu durum yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, yürütmesi durdurulacak ya da iptal edilecek olan hukuka aykırı bir işlemi, denetimden kaçırarak anlamına gelir ve idarenin hukukla bağlılığı ilkesiyle bağdaşmaz.

Adli rejimden ayrı bir idari rejimin olmasının nedeni, kamu yararı yanında idari eylem ve tasarrufların özellikleri, idarenin takdir yetkisinin gerekleri ve sınırları kapsamında idarenin eylem ve işlemlerinin hukuka uygunluğunun denetlenmesi zorunluluğudur.⁹⁹ Bu nedenle re'sen araştırma ilkesinin geçerli olduğu idari yargıda temel amaç, idareyi hukuk alanı içinde kalmaya zorlamak¹⁰⁰, iptal kararlarıyla bir nevi idarenin benzer işlemlerinde aynı hukuka aykırılığı yapmaması konusunda ikaz

⁹⁷ Danıştay 8.D., E. 2011/9473, K. 2012/2389, T. 15.5.2012, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.

⁹⁸ Danıştay 10.D, E. 2010/16395, K. 2011/5749, T. 20.12.2011, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası. Danıştay 10.D., E.2009/14803, K. 2010/6098, T. 16.7.2010, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.

⁹⁹ Odyakmaz, s.141.

¹⁰⁰ Karakuş, s.5.

etmek ve mahkemelerin görevi de maddi ve hukuki gerçeği bulmaktır.¹⁰¹ Bu bakımdan idari mahkemelerin kararı daha çok kamu düzeni ile ilgilidir.¹⁰² Davacı davadan feragat etmek istese dahi, idarenin yargısal denetimi açısından davanın devam etmesi gerekmektedir. İptal davalarında kişisel bir zarar değil de menfaat ihlali arandığı için, dava açma ihtimali olan kişilerin, işlemin iptaliyle, dava açmasına gerek kalmayacaktır, bu da usul ekonomisi açısından faydalı olacaktır.¹⁰³

Birel idari işlemlerin iptali davalarından da feragat edilememesi gerekmektedir. Zira her ne kadar bu işlemlerin sadece davacıyı ilgilendirdiği iddia edilse de, o idari işlemin hukuka aykırılığın tespitinde davacının yararının sağlanmasını bir yana bırakırsak idarenin hukuk sınırları içinde kalması sağlanmış olacaktır. Bununla birlikte, bu işlemlerde dahi yürütmenin durdurulması kararı verilinceye kadar feragat edilebileceği ileri sürülmüştür. Oysaki yürütmenin durdurulması kararı verilecek bir işlemde, bu karar verilmeden feragat edilmesi, açıkça hukuka aykırı kabul edilecek olan idari işlemin denetlenmesinin engellenmesi sonucunu doğuracaktır. Diğer bir ihtimal olan ilk derece mahkemesinin iptal kararından sonra feragat edilemeyecek olmasıdır. Bu durumda da, bir işlem aslında iptal edilecek iken, feragat nedeniyle hukuka aykırı olarak varlığını sürdürmeye devam etmiş olacaktır. Kaldı ki, iptal davasının davacısı bir şekilde idare ile bağlantısı olan bireydir. Zira idare toplumun gündelik ve ortak ihtiyaçlarını karşılamakla görevlidir.¹⁰⁴ İdare, idari fonksiyonunu kendi personeli aracılığıyla yerine getirir, dolayısıyla hem hizmeti sunanlar hem de hizmetten yararlananlar (örneğin, kamu görevlisi, öğrenci ya da belde sakini) idareyle bir bağlantı içindedirler. Bu sebeple de, idarenin davadan feragat etmesi için davacıya baskı yapması muhtemeldir.¹⁰⁵ Bireyi, bireye karşı bile olsa idare karşısında koruyan yargı denetiminin de feragat ile zayıflatılmaması gerekir.

C. Düzenleyici İşlemlere Karşı Açılan İptal Davalarından Feragat

İdarenin herkes bakımından geçerli, soyut, nesnel, sürekli ve her zaman geçerli olan uyulması zorunlu kuralları içeren, kanunun uygulamasını gösteren ya da kanunun verdiği yetkiyle bir konu hakkında düzenleme yapan idari işlemlere düzenleyici işlemler denir.¹⁰⁶ Anayasada düzenlenen tüzükler ve yönetmelikler dışında adsız düzenleyici işlemlerde (kararname, genelge, tebliğ, genel emir, sirküler vb.) bulunmak-

¹⁰¹ Yasin, s.169.

¹⁰² Aslan, s.335.

¹⁰³ Aslan, s.336.

¹⁰⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Günday M., İdare Hukuku, 10. Basım, İmaj Kitapevi, Ankara 2013, s.18.

¹⁰⁵ Çakmak, s.189.

¹⁰⁶ Giritli İ./ Bilgen P./Akgüner T./Berk K., İdare Hukuku, Güncelleştirilmiş 6. Basım, Der Yayınları, İstanbul 2013, s.217.

tadır. Adsız düzenleyici işlemlerin özelliği, idarede amirlerin altındaki memurlara yönelik emir ve talimatları içermesi, bu yönüyle de ne kişiler ya da diğer kurum kuruluşlar ne de mahkemeler açısından bağlayıcı olmasıdır. Herkes bakımından bağlayıcı olan düzenleyici işlemler, anayasada yer alan tüzük ve yönetmeliklerdir.¹⁰⁷

Doktrindeki bir görüşe göre düzenleyici işlemlerin iptalinden feragat mümkün değildir. Çünkü düzenleyici işlemler herkes bakımından geçerli olduğundan, yargısal denetiminde toplumsal yarar çok daha ağır basmaktadır.¹⁰⁸

Diğer bir görüşe göre ise, mahkemenin karar vermesi halinde davacının talep sonucu hüküm fıkrası haline gelir, dolayısıyla bu aşamadan sonra davadan feragat edilemez. Zira ilk derece mahkemesi iptal kararı verirse, idari işlemin hukuka aykırı olduğu tespit edilmiş olacağından feragat ile bu işlemin yeniden varlık kazanması kabul edilemez. Bu durumun kabulü ile anayasa tarafından yasaklanan idarenin hukuka aykırı işlem yapması, davacının iradesi ile mümkün olabilecektir.¹⁰⁹ Ancak bu değerlendirmede talep sonucunun mahkemenin kararı ile hüküm fıkrası haline geleceği ve bu sebeple feragat edilemeyeceğinin ileri sürülmesi yerinde değildir.¹¹⁰

Danıştay ise, üst başlıkta da benzer şekilde açıklandığı üzere, 2012 yılında verdiği bir kararında¹¹¹, birel işlemlerin iptalinden feragatin herhangi bir kısıtlamaya tabi olmaksızın (kanun yollarında dahi), mümkün olduğunu; ancak düzenleyici işlemlere karşı ve kamu yararını yakından ilgilendiren konularda açılan iptal davalarından feragatin, yürütmenin durdurulması veya iptal kararı verilmesinden önceki aşamaya kadar mümkün olduğuna hükmetmiştir. Diğer bir deyişle, Danıştay'a göre, düzenleyici işlemlere karşı ve kamu yararını ilgilendiren konularda açılan iptal davalarından feragat, yürütmenin durdurulması veya iptal kararı verildikten sonra mümkün değildir. Bununla birlikte, Danıştay, yakın tarihli bir kararında¹¹² ise, iptal davalarında feragatin söz konusu olduğu durumlarda, kamu yararı ve bireysel yarar değerlendirilmesinin yapılması gerektiği hususunda mevzuatta bir hüküm bulunmadığının; kendisine iptal davası açma hakkı verilmiş bir özel hukuk kişinin ya da kamu tüzel kişinin, açılmış olan davadan feragat hakkı olmadığını ileri sürülemeyeceğine karar vermiştir.

¹⁰⁷ Sancaktar O., İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı, Güncelleştirilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013, s. 98.

¹⁰⁸ Çakmak, s.191.

¹⁰⁹ Aslan, s.330.

¹¹⁰ Aslan, s.330.

¹¹¹ Danıştay 10.D., E. 2011/7268, K. 2012/3343, T. 05.07.2012, Kazancı Bilişim, İctihat Bilgi Bankası.

¹¹² Danıştay 15.D., E. 2013/4981, K. 2014/2553, T. 08.04.2014, Kazancı Bilişim, İctihat Bilgi Bankası.

Düzenleyici işlemlerin herkes bakımından geçerli olduğu dikkate alındığında, davacının feragat etmesi halinde aynı düzenleyici işleme karşı başka bir kişinin dava açabileceği düşünülse de, her iki halde de aynı denetimin yapılacağı, işlemin hukuka uygunluğu araştırılacağı için, işlemin başka biri tarafından da dava edilerek denetlenebileceği öne sürülerek, feragatin kabul edilmesi usul ekonomisine aykırılık teşkil eder. Ayrıca, Anayasa md.125'e göre idarenin her türlü eylem ve işlemlere karşı yargı yolu açıktır. Yargı denetimi dışında bırakılan idari işlemler de, Anayasa ve kanunlarda belirlenmiştir.¹¹³ Bunların dışındaki idari işlemlerin yargı denetiminden kaçırılması hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmaz. Bu kapsamda, iptal davalarından feragatin kabul edilmesi halinde, hukuka aykırı bir işlemin yargı organınca incelenmesi engellenmiş olacaktır.¹¹⁴ Sonuç olarak da, anayasa ya da kanunlar tarafından denetim dışı bırakılmayan bir işlemin taraf iradesiyle denetim dışı bırakılması anlamına gelecek ve idarenin yargısal denetimi zedelenecektir.

V. Tam Yargı Davalarından Feragat

Tam yargı davaları, idarenin eylem ve işlemlerinden dolayı hakkı ihlal edilen kişilerinin zararının idarenin sorumluluğu çerçevesinde tazmin edildiği davalardır. Tam yargı davalarında iptal davalarının aksine hâkim zarara neden olan fiilleri, maddi olayları da inceler. Oysaki iptal davalarında hâkim maddi vakıalarla ilgilenmeyip, işlemin hukuk kuralları açısından denetimini yapar.

Tam yargı davasında sübjektif hakkı ihlal edilen bireyin tazminat talebi söz konusu olduğu için, talebi medeni yargılamadaki edim davaları gibi değerlendirilecektir. Her iki davada da hakimin rolü aynıdır; tek fark idari yargıda sorumluluk nedenlerinin daha geniş olmasıdır.¹¹⁵ Sübjektif bir hakkın ihlal edilmesi koşulu olan tam yargı davasının sonuçları da sübjektif niteliktedir, yani sadece davanın tarafları açısından geçerli olur.¹¹⁶ Tam yargı davasının amacı, kişinin hakkının ihlal edilmesiyle ortaya çıkan zararın tazminidir.¹¹⁷ Bu kapsamda değerlendirilecek olan idarenin sorumluluğudur. İdare kusurlu ya da kusursuz olarak yaptığı işlem ya da eylemleriyle zarara sebep olabilir. Burada bu işlem ya da eylemlerin hukuk kuralları içinde kalıp kalmadığı mevzuu değildir; işlem ya da eylem hukuka uygun olsa dahi ortaya çıkan zararın idareye atfedilip atfedilmeyeceği incelenir. Bu sebeple, tam yargı davasından feragat edilmesinin mümkün olması kamu yararını olumsuz olarak etkilemeyecektir.¹¹⁸

¹¹³ Cumhurbaşkanının tek başına yaptığı işlemler, Yüksek Askeri Şura'nın terfi işlemleri ile kadrosuzluk nedeniyle emekliye ayırma kararları, Hakimler Savcılar Yüksek Kurulu'nun meslekten çıkarma hariç kararları, Olağanüstü hallerdeki idari işlemler.

¹¹⁴ Çakmak, s.189.

¹¹⁵ Onar, s.1769.

¹¹⁶ Onar, s. 1772; Göktepeoğlu, s.46.

¹¹⁷ Çağlayan, 2015, s.530.

¹¹⁸ Günay, 2001, s.85.

Davacı lehine sonuçlanmış olsa dahi, tam yargı davası bireylerin haklarıyla ilgili olduğundan dolayı temyiz aşamasında da feragat mümkündür.¹¹⁹ Danıştay'ın 1966 yılında verdiği bir kararında, görev sırasında elektrik çarpması sonucunda sakatlanan davacının maddi tazminat isteminin reddi ile manevi tazminat isteminin kabulüne karar veren Adana 1. İdare Mahkemesi'nin kararına karşı temyize başvurulduktan sonra verilen feragat dilekçesi üzerine, temyiz aşamasında davadan feragatin mümkün olmadığına hükmetmiştir.¹²⁰ Tam yargı davalarında, işlemin hukuka uygunluğunun denetiminden ziyade zararın karşılanması amacı olduğu için Danıştay'ın bu kararı yerinde olmamıştır.

İptal davası ile birlikte açılan tam yargı davasından feragat edilmesi halinde, iptal davasına devam olunacağı; iptal davasından feragat edildiği takdirde (görüşümüz gereği iptal davalarından feragat edilememesi gerekse de), tam yargı davasına devam edilemeyeceği ileri sürülmüşse de¹²¹, her iki davada konuların ve hakimin araştırması gereken hususların farklı ve idarenin sorumluluğunun geniş olması nedeniyle, davacı tam yargı davasına devam edebilir.¹²²

VI. Adli Yargının Görev Alanına Dahil Edilen İşlem Yada Eylemlere Karşı Açılan Davalardan Feragat

İdari yargının anayasal dayanağı konusunda doktrinde tartışmalar bulunmakla birlikte,¹²³ Anayasa'nın 142. maddesinde 'Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir' hükmü gereği, kanun koyucunun hangi davaların hangi yargı kolunda görülmesi gerektiğine dair takdir yetkisi olduğu kabul edilmiştir.¹²⁴ Bu kapsamda, nüfus kayıt işlemleri, tapu sicili kayıt işlemleri, icra ve iflas memurlarının kusurlarından doğan davalar, fikri haklarla ilgili davalar, bazı idari para cezaları, çalışma alanına ilişkin bazı davalar¹²⁵ yasa koyucunun iradesi ile adli yargıda görülmektedir. Her ne kadar bu konular adli yargının görev alanına dahil edilse de, idari nitelikleri devam etmektedir. Dolayısıyla bu davalardan feragatin nasıl olacağı sorunu gündeme gelir. Yasin, adli yargının görevine bırakılan bu konularda da adli yargı hakiminin kişisel yarar-kamu yararı değerlendirmesi yapması gerektiğini

¹¹⁹ Yasin, s.155.

¹²⁰ Danıştay 10.D, E. 1995/5846, K. 1996/6434, T. 30.10.1996, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.

¹²¹ Aslan, s.324-325.

¹²² Dere, s.48.

¹²³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Güzel O., Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında İdari Yargının Görev Alanına Yönelik Müdahalelerin Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.17, S.1-2 Ocak-Nisan, 2013, 1483-1524; Günday M., İdari Yargının Görev Alanının Anayasal Dayanakları, Anayasa Yargısı, S.14, 347-358, Ankara 1997.

¹²⁴ Çağlayan, 2015, s.109.

¹²⁵ Çağlayan, 2015, s.126-129; Gözübüyük/Tan, s.181-204.

ve kişisel yararın hakim olduğu işlem yada eylemlerde davacının feragat edebileceğini ileri sürmüştür.¹²⁶

Tapu sicilinin yanlış tutulmasından, idarenin taşıt araçlarının karıştığı kazalardan ya da icra ve iflas memurlarının kusurlarından doğan zararların tazmini gibi tazminat davası olarak açılan davalardan davacılar feragat edebilir. Ancak, nüfus kayıt işlemleri gibi, idarenin kamu hizmetinin yerine getirirken yaptığı işlemlerin düzeltilmesi davasından feragat edilmemesi gerekmektedir. Örneğin, nüfusa ölen kardeşinin yerine kaydedilen kişinin, nüfus kaydının düzeltilmesi için açılan davadan feragat sonuç doğurmamalıdır. Zira bu durum, davacının kişisel menfaatinin ötesinde kamu düzeninin sağlanmasına yönelik bir davadır.

VII. Davadan Feragatin Sonuçları

A. Feragatin Kesin Hükümün Sonuçlarını Doğurması

HMK md. 311 uyarınca, feragat kesin hüküm gibi hukuki sonuç doğurur. Kesin hüküm, şekli ve maddi olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Şekli anlamda kesin hüküm, verildiği anda kesin olan kararlar ile kanun yoluna başvuru süresinin geçmesi ya da kanun yoluna başvurunun reddedilmesiyle artık karara karşı olağan kanun yollarına başvurulmaması anlamına gelir.¹²⁷ Maddi anlamda kesin hüküm ise, şekli olarak kesinleşen hükümün, taraflar arasındaki uyuşmazlığı sona erdirmesi ve gelecek için bu kesinliğin devamlı nitelik taşımasını ifade eder.¹²⁸

Feragatin kesin hükümün sonuçlarını doğurması konusunda doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Bazı yazarlar¹²⁹,davanın mahkeme kararı ile değil de, davacının feragat beyanı ile sona ereceğini, bu nedenle de maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeyeceğini ileri sürmektedir. Diğer görüş ise, davanın mahkemenin feragat nedeniyle vereceği karar vermeye yer olmadığı kararına ilişkin kararının kesinleşmesi ile sona ereceği ve feragatin kesin hüküm teşkil edeceğini ileri sürmüştür.¹³⁰ Kuru'ya göre, feragat nedeniyle davanın son bulmasını, feragatin içeriği olan maddi hukuk işlemi ile davacı arasındaki uyuşmazlığın son bulması olarak anlamak gerekir. Bu nedenle de, davacının feragat beyanından sonra mahkemenin vereceği kararın kanun yollarından geçerek kesinleşmesi neticesinde kesin hüküm ortaya çıkacaktır.¹³¹

¹²⁶ Yasin, s.172.

¹²⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Akkan M., Medeni Usul Hukukunda Tarafların Farklı Olması Durumunda Delillerin Kesin Hüküm Niteliği, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.11, Özel Sayı, 2009, s.4.; Çağlayan R., İdari Yargıda Kesin Hüküm, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.3 S.1, 1999, 123-141.

¹²⁸ Akkan, s.5.

¹²⁹ Candan, s.769.

¹³⁰ Kuru, s. 3612, Göktepeoğlu, s.51., Yılmaz, s.167.

¹³¹ Kuru, s.3613.

B. Davacının Yargılama Giderlerine Mahkum Olması

HMK'nın 312. maddesinde, feragat beyanında bulunan tarafın, dava aleyhine sonuçlanmış gibi yargılama masraflarına hükmedileceği düzenlenmiştir. Dava dilekçesinin tebliği üzerine süresinde savunma veren ancak savunma dilekçesi, davacının feragat dilekçesinden sonra mahkeme kayıtlarına intikal eden davada, Danıştay, uyuşmazlığın cevap verme sürelerinin bitimine kadar ortadan kalkması nedeniyle davalı idare lehinde tarifede yazılı ücretin yarısı oranında avukatlık ücretine hükmedilmesi gerektiğine karar vermiştir.¹³² Kısmi feragat halinde ise, feragat edilen kısma göre davacı yargılama giderlerine mahkum edilir. Keza, AYİM'nin 71. maddesinde de davadan feragat eden davacının yargılama masrafları bakımından haksız çıkacağı düzenlenmiştir.¹³³ Danıştay kararında, yasalarda yargılama giderinden bağışık olduğu belirtilen kurumların davadan feragat etseler bile, yargılama giderlerine mahkum edilemeyeceğini belirtmiştir.¹³⁴

C. Feragatten Rücu Edilememesi

Feragat beyanından dönmek (rücu) mümkün değildir.¹³⁵ Ancak, HMK md.311'in ikinci cümlesinde irade bozukluğu hallerinde feragatin iptalinin istenebileceği düzenlenmiştir. Medeni yargılama usulünde, bu durumda davacının başvurabileceği iki yol öngörülmüştür. Bunlardan ilki, irade sakatlığı nedeniyle feragatin iptali davasının açılmasıdır. Diğeri ise, feragatin geçersizliğini ileri sürerek feragat ettiği davayı yeniden açmasıdır.¹³⁶ Çalışmamız açısından önemli olan, bu yolların idari yargılama usulünde de uygulanabilirliğinin incelenmesidir. İrade sakatlığı nedeniyle feragatin iptalinin ileri sürülmesi, idari yargıda sınırlı sayıda olan dava türleri ve dava konusu bakımından mümkün değildir.¹³⁷ Feragat edilen davanın yeniden açılması yolu ise, idari yargıda dava açma süreleri açısından sorun oluşturabilir. Çünkü irade sakatlığı nedeniyle feragat edilen davanın yeniden açılmak istenmesi halinde, dava ilk incelemede süre yönünden reddedilebilir. Danıştay, kişinin iradesi dışında hukuki veya fiili engeller nedeniyle dava süresinin geçirilmiş olması halinde, bu engellerin ortadan kalkmasından sonra makul bir süre içinde dava açılabileceğini kabul etmiştir.¹³⁸ Ancak yakın tarihli kararlarında feragatin iptalinin adli yargıda açılacak olan iptal davası ile sağlanmasını belirtmiştir. İrade sakatlığı nedeniyle, feragatin ge-

¹³² Danıştay, 13.D., E. 2011/3787, K.2012/1286, T. 23.5.2012, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.

¹³³ Yasin, s.173.

¹³⁴ Danıştay 7.D., E. 1997/226, K.1997/452, T. 05.02.1997, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.

¹³⁵ Danıştay 8.D, E. 1999/3331, K. 2001/2525, T. 24.5.2001, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.

¹³⁶ Yasin, s.173.

¹³⁷ Yasin, s.174; Yılmaz, s.191.

¹³⁸ Danıştay 4.D, E.1995/6183, K.1996/2698, T.20.06.1996, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.

çersizliğinin istenmesi ancak adli yargıda açılacak bir dava ile mümkündür.¹³⁹ Adli yargıda feragatin geçersiz olduğuna dair ilamın idari yargı mercilerine tevdiinden sonra yargılamaya devam edilir.

Hata, hile veya ikrah nedeniyle iradesi sakatlanan davacının davasından feragat etmesi halinde, feragat beyanının sakat olduğunun ispatlanması gerekmektedir. Bu da tanık dinlenmesi de dahil etraflı araştırmayı gerektirebilir. Yazılı yargılamanın hakim olduğu idari yargılama usulünde ise sözlü olarak tanık deliline başvurulmamaktadır.¹⁴⁰ Ayrıca, idari yargıda dava türleri sınırlı sayıdadır. İdari işlemin iptalinin dava konusu olduğu iptal davasında ve zararın tazmin edildiği tam yargı davasında, davacının feragatin geçersizliği ile birlikte iptal davasını veya tam yargı davasını tekrar açması halinde, idari hakim feragatin geçersizliğinin tespitine karar vermesi, davanın konusu açısından uygun olmayacaktır. Ayrıca, feragat beyanının gerçekten de hata, hile, ikrah nedeniyle sakat olduğu henüz tespit edilmeden, iptal ya da tam yargı davasını tekrar açılması, hukuki açıdan doğru olmayacaktır. Zira ortada feragat edilmiş ve kesin hükümlerle sonuçlanmış bir dava ve mahkeme kararıyla geçersizliğine hükmedilmemiş bir feragat beyanı bulunmaktadır. Her ne kadar, adli yargıda ayrı bir feragatin geçersizliğinin tespitine yönelik dava açmak usul ekonomisine uygun olmasa da, idari yargıdaki davaların özellikleri nedeniyle, feragatin geçersizliğinin aynı davada istenmesi mümkün olmamalıdır. Adli yargı mercilerinden alınacak karardan sonra da makul süre içinde idari yargıda davanın tekrar açılmasının bireyin korunması açısından yerinde olduğu söylenebilir.

D. Feragat Beyanı Üzerine Verilen Mahkeme Kararına Karşı Kanun Yoluna Başvurulabilmesi

Davacının davasından feragat etmesi ve davanın feragat ile sonuçlanması halinde, bu karara karşı istinafa ya da temyize başvurup başvurulmayacağı konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır.

Bir görüşe göre, davanın feragat ile sona ermesinin taraf usul işlemi olduğu ve mahkemenin yargısal fonksiyonu olmadığı için, feragat ile davanın sona ermesi kararına karşı istinaf ya da temyiz yoluna başvurulamaz.¹⁴¹ Diğer görüşe göre ise, mahkemenin feragat nedeniyle verdiği karara karşı usul hukuk hükümlerine daya-

¹³⁹ Yılmaz, s.192-193; Danıştay, 13.D., E.2009/3116, K. 2009/9261, T. 21.10.2009, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası; Danıştay 13.D., E. 2009/7197, K. 2009/11365, T. 29.12.2009, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.

¹⁴⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: Kaplan, G., İdari Yargılama Hukukunda Sözlülük Usulü ve Tanık Dinlenebilmesi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.13, C.13, S.1, 33-46; Işıklar, C., İdari Yargıda Duruşma, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C.2, Y.2, S.4, 20 Ocak 2011, 45-100.

¹⁴¹ Yılmaz, s.184.

narak istinaf ya da temyize başvurulabileceği ileri sürülmüştür. Mahkeme, davanın esasına girmeden, feragat nedeniyle davayı sonlandırdığı için, kanun yolu aşamasında da maddi hukuk kurallarına dayanılarak talepte bulunamaz. Ancak, feragatin yasal koşullarının, avukatın özel yetkisinin olup olmadığının veya kısmi feragat olup olmadığının incelenmesi gibi usul hukuku kurallarına dayanılarak kanun yoluna başvurulabilir.¹⁴²

Daha önce de ifade edildiği üzere, davacının davadan feragati, ne davalının ne de mahkemenin kabulüne bağlıdır. Ancak, kanunda feragatin geçerli olabilmesi için bazı geçerlilik şartları öngörülmüştür. Davadan feragat etmek isteyen davacının feragatinin geçerlilik koşullarını taşıyıp taşımadığının tespitini mahkeme yapar ve tespitinin sonucunda da bir karar vermek zorundadır. Danıştay da feragatin geçerliliğinin davalının kabulüne ya da mahkemenin kararına bağlı olmadığını, yargı yerinin, feragat beyanının gerçek ve kanuna uygun olup olmadığının tespitinde yetkili olduğuna karar vermiştir.¹⁴³ Keza, Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu da 2004 tarihinde verdiği kararında¹⁴⁴, feragat beyanının kendiliğinden davayı değil, taraflar arasındaki uyumsuzluğu sona erdireceği, bu uyumsuzluğun sona erdiğinin tespitinde de mahkemenin görevli olduğunu belirtmiştir. Feragat geçerli ve hukuka uygun ise, feragat nedeniyle dava konusuz kalacağından, mahkeme karar vermeye yer olmadığına karar verir.¹⁴⁵ Feragatin geçerli olmaması halinde ise, feragat dilekçesinin reddi kararını vererek davaya devam eder. Bu nedenle, feragat ile davayı sona erdiren mahkeme kararına karşı itiraz /istinaf ya da temyize başvurulabilir. İYUK'un 45. maddesi 18/04/2014 tarihli ve 6545 sayılı kanun ile değiştirilerek getirilen istinaf kanun yoluna başvurulabilecek kararlar aynı maddenin birinci fıkrasında düzenlenmiştir. İstinaf fiilen uygulanmaya başlandığında, bu kapsamda yer alan mahkemenin verdiği feragat nedeniyle karar vermeye yer olmadığı kararına karşı, istinaf mahkemesi usulü yünden inceleme yapabilecektir.

SONUÇ

Her ne kadar İYUK md 31'de HMK hükümlerine atıf yapılmış olsa da idari yargılama usulü ile medeni yargılama usulü arasındaki farklılıklar nedeniyle feragat kurumu idari yargının özellikleriyle bağdaştığı ölçüde uygulanmalıdır. İdarenin hukukla bağlılığını ve idarenin hukuk düzeni içinde kalmasını sağlayan iptal davalarından feragatin nasıl uygulanacağı konusunda doktrinde tartışmalar olmakla birlikte,

¹⁴² Yılmaz, s.185; Göktepeoğlu, s.56.

¹⁴³ Danıştay 11.D., E. 2007/5999, K. 2007/8585, T. 21.11.2007, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.

¹⁴⁴ Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, E.2003/967, K.2004/640, T.17.06.2004, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.

¹⁴⁵ Odyakmaz, s.143.

Danıştay genel olarak (aksi yönde kararları bulunsa da) idari işlemlere göre ayırım yapmış, salt kişiyi ilgilendiren idari işlemlerin iptalinden feragat edilebileceğini; buna karşılık, kamuyu ilgilendiren idari işlemlerin iptalinden, hukuk devleti ilkesi gereği feragat edilemeyeceğini kabul etmiştir. İptal davasının amacı, idarenin hukukla bağlılığını denetlemek ve idarenin hukuk düzeni içinde kalmasını sağlamaktır. Aynı zamanda, idari işlemlerin hukuki denetiminin daha etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi için de, davacı açısından menfaat ihlali şartı getirilmiştir. İdari işlemler, sadece kişisel nitelikte olsa ya da tüm kamuyu ilgilendirse de, öncelikle hukuka uygun olmak zorundadırlar. İptal davasının en temel amacı olan bu hukuka uygunluğu sağlamak ve idarenin de yargı denetiminden kaçabileceği en ufak bir alan dahi olmaması için tüm idari işlemlerin iptalinden feragat edilememesi gerektiği kanaatindeyiz. Buna karşılık, medeni yargılama hukukundaki edim davalarına benzeyen ve hukuki denetimden çok, bireyin zararının tazmin amacı güden tam yargı davalarında ise, idarenin hukuk içinde kalması engellenmediğinden feragat edilebilecektir.

Yargı kararlarındaki uygulama farklılıklarının engellenmesi ve feragat kurumunun idari yargılamada tereddüte yer vermeyecek şekilde uygulanması için, HMK hükümlerine atıf yapmak yerine pozitif bir düzenleme yaparak İYUK'a bir düzenleme getirilmesi daha yerinde olacaktır. Ancak, yapılacak düzenlemede de, tam yargı davasının ve bilhassa iptal davasının özelliklerinin göz önünde bulundurulması, idarenin hukukla bağlılığı ilkesinin gözardı edilmemesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. Baskı, Beta, İstanbul 2009.
- Akkan M., Medeni Usul Hukukunda Tarafların Farklı Olması Durumunda Delillerin Kesin Hüküm Niteliği, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.11, Özel Sayı, 2009, 3-61.
- Akyılmaz B./Sezginer M./Kaya C., Türk İdare Hukuku, Güncelleştirilmiş ve Genişletilmiş 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013.
- Aslan Aksoy L., Medeni Usul Hukukunda Davadan Feragat, Yetkin Yayınevi, Ankara 2011.
- Atay E. E., İptal Davasının Nitelikleri ve İptal Kararlarının Uygulanması, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No:74, Sempozyum, Danıştay ve İdari Yargı Günü 139.yıl, 2008, 13-97.
- Azrak, A. Ü., İptal Davalarının Objektif Niteliği Üzerine Düşünceler, Onar Armağanı, İstanbul 1977, 145-155.
- Candan T., Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu, Mevzuat ve İçtihat Bakımından Güncelleştirilmiş 4. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2011.
- Çakmak M., İdari Yargıda Davadan Feragat, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.53, S.1, 2004, 185-194.
- Çağlayan R., İdari Yargıda Kesin Hüküm, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.3, S.1, 1999, 123-141.

- Çağlayan R., İdari Yargılama Hukuku, Güncellenmiş 6. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2015.
- Çağlayan R., İdare Hukuku Dersleri, Genişletilmiş 2. Baskı, Eylül 2014 Ankara.
- Çırakman E., Hukuk Yargılama Usulünün İdari Yargıda Uygulanması, İdari Yargıda Son Gelişmeler Sempozyumu, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No:33, Ankara 1982.
- Dere, A., Davadan Feragat, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2007.
- Erdal M., İdari Yargıda Fer'i Müdahale, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Hükümlerinin İdari Yargıda Uygulanması Sorunu, Yetkin Yayınları, Ankara 2009.
- Erkut C., İdari Yargının Yeniden Yapılandırılmasında Yargılama Hukuku Kurallarının Etkinleştirilmesi Sorunu, İdari Yargının Yeniden Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No:63, Ankara 2003, 87-103.
- Giritli İ./Bilgen P./Akgüner T./Berk K., İdare Hukuku, Güncelleştirilmiş 6. Basım, Der Yayınları, İstanbul 2013.
- Göktepeoğlu E., İdari Yargıda Davadan Feragat ve Davayı Kabul, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2010, E. <http://www.izmir-bim.adalet.gov.tr/makaleler/mesleki/TEZ%20ERCAN%20GOKTEPEOGLU.pdf>, E.T.08/07/2015.
- Görgün, L. Ş./Kodakoğlu, M., 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2012.
- Gözler K./ Kaplan G., İdare Hukuku Dersleri, Güncelleştirilmiş 11. Baskı, Ekin Yayınları, Bursa Ağustos 2011.
- Gözübüyük A. Ş./ Tan T., İdare Hukuku Cilt 2, Güncelleştirilmiş 7. Bası, Turhan Kitapevi, Ankara 2014.
- Günday M., İdari Yargının Görev Alanının Anayasal Dayanakları, Anayasa Yargısı, S.14, 1997, 347-358.
- Günday M., Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu Hükümlerinin İdari Yargıda Uygulanma Alanı, İdari Yargının Yeniden Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No:63, Ankara 2003,79-86.
- Günday M., İdare Hukuku, 10. Basım, İmaj Kitapevi, Ankara 2013.
- Güzel O., Anayasa Mahkemesi Kararları Işığında İdari Yargının Görev Alanına Yönelik Müdahalelerin Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.17, S.1-2, Ocak-Nisan, 2013, 1483-1524.
- Işıklar, C., İdari Yargıda Duruşma, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, C.2, Y.2, S.4, 20 Ocak 2011, 45-100.
- Kalafat A., İdari Yargılama Usulü Kanunu'na Göre Davanın İhbarı, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y.7, S.14, Güz 2008, 157-173.
- Kaplan G., İptal Kararlarının Etki ve Sonuçlarının Zaman Yönünden Yargıç Tarafından Sınırlandırılması, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.3, S.2, 2013, 31-38.
- Kaplan, G., İdari Yargılama Hukukunda Sözlülük Usulü ve Tanık Dinlenebilmesi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme, İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y.13, C.13, S.1, 33-46.

- Karakuş Z., İdari Yargıda Hukuk Muhakemeleri Kanununun Uygulanması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011.
- Karşlı A., Medeni Muhakeme Hukuku, 6100 sayılı HMK Hükümlerine Göre Yargıtay Kararları İşlenmiş ve Gözden Geçirilmiş 3.baskı, Alternatif Yayıncılık, İstanbul 2012.
- Kuru B., Hukuk Muhakemeleri Usulü Cilt 4, 6. Baskı, Demir Demir Müşavirlik ve Yayıncılık, İstanbul Mart 2011.
- Meriç, N., Medeni Yargılama Hukukunda Tasarruf İlkesi (Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümleri Çerçevesinde), Yetkin Yayınları, Ankara 2011.
- Odyakmaz Z., İdari Yargı İle İlgili Öneriler, idari Yargının Yeniden Yapılandırılması ve Karşılaştırmalı İdari Yargılama Usulü, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No:63, Ankara 2003, 141-151.
- Onar S. S., İdare Hukukunun Umumi Esasları Cilt 3, 3. Baskı, İsmail Akgün Matbaası, İstanbul 1966.
- Özekes M., Medeni Usul Hukuku'nda Asli Müdahale, Alfa Yayınları, 1995.
- Pekcanıtaç, H., İdari Yargıda Fer'i Müdahil Hükmü Tek Başına Temyiz Edebilir mi?, Prof. Dr. Turhan Tufan Yücel'ye Armağan, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir 2001, 591-601.
- Pekcanıtaç H./Atalay O./Özekes M., Medeni Usul Hukuku, 14. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2013.
- Sancaktar O., İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı, Güncelleştirilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2013.
- Uler Y., İdari Yargıda İptal Kararlarının Sonuçları, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No:281, Sevinç Matbaası, Ankara 1970.
- Yasin M., İdari Yargılama Usulünde Davadan Feragat ve Davayı Kabul, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C.8, S.3-4, 2004, 149-184.
- Yasin, M., İdari Yargılama Usulünde Davaya Müdahale, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C.69, S.1-2, 439-452.
- Yıldırım T., İdari Yargı, Beta, İstanbul Aralık 2008.
- Yılmaz, D., Medeni Usul Hukukunda Davadan Feragate İlişkin Hükümlerin İdari Yargılama Usulünde Uygulanması, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi Açık Erişim Sistemi, Ankara 2011.
- Zabunoğlu Y., İdari Yargılama Usulü: Genel İlkeler ve Pozitif Düzenlemeler, İdari Yargıda Son Gelişmeler Sempozyumu, Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No:33, Ankara 1982.

KARARLAR

- Anayasa Mahkemesi E.1990/40, K.1991/33, T.01.10.1991, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi 2.D, E. 1998/568, K. 1998/600, T. 29.9.1998, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kararları, Dergi No.13.
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Daireler Kurulu, E.2001/80 K.2001/104 T. 11.10.2001, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay 3. Daire, E. 1991/258, K. 1991/3082, T. 6.12.1991, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.

- Danıştay 4. Daire, E. 1995/6183, K.1996/2698, T.20.06.1996, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay 5.Daire, E. 2000/6874, K. 2004/104, T. 21.1.2004, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay 5.Daire, E.2011/5286, K.2011/8012, T.23.12.2011, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay 6. Daire, E.1994/484, K.1994/1873, T.9.5.1994, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay 7.Daire, E. 1997/226, K.1997/452, T.5.2.1997, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay 8.Daire, E.1999/3331, K.2001/2525, T.24.5.2001, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay 8. Daire, 2011/9473, K.2012/2389, T.15.5.2012, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay 9. Daire, E.1980/3734, K.1981/4242, T. 23.09.1981, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay 10.Daire, E.2009/14803, 2010/6098, T.16.7.2010, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay 10.Daire, E.2010/16395, K.2011/5749, T.20.12.2011, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay 10.Daire, E.2011/7268, K.2012/3343, T.05.07.2012, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay 11.Daire, E.2002/259, K.2005/680, T.16.02.2005, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay 11.Daire, E.2007/5999, K.2007/8585, T.21.11.2007, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay 13.Daire, E.2009/3116, K.2009/9261, T. 21.10.2009, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay 13.Daire, E.2009/7197, K.2009/11365, T.29.12.2009, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay, 13.Daire, E.2011/3787, K.2012/1286, T.23.5.2012, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay 13 Daire, E. 2015/1268, K. 2015/4109, T. 24.11.2015, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay 15.Daire, E.2013/4981, K.2014/2553, T.08.04.2014, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, E.2001/26, K.2001/309, T.6.4.2001, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, E.2003/967, K.2004/640, T.17.06.2004, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, E.2004/745, K.2004/861, T.21.10.2004, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.
- Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu, E.2013/76, T.25.04.2013, Kazancı Bilişim, İçtihat Bilgi Bankası.